N°. 10. Vrijdag 23 Mei 1902. 2de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.
Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.
Per regel . . . . *f* 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.
Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie", en gezonden aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, *Voorzitter der Redactiecommissie*, **7a Heerengracht**, of den *Secretaris*, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., **43 Conradkade**, beiden Den Haag.
Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" **Haagpoort 4,** Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Om lid te worden kan men zich mondeling of schriftelijk op het bureau der Vereeniging Heerengracht 4 te 's-Gravenhage aanmelden.

Het lidmaatschap kost als minimum-contributie f 1.50 voor het Binnenland en f 2.50 voor het Buitenland, om tevens franco en kosteloos dit weekblad te ontvangen.

Inhoud van dit nummer.

Voor den noodlijdenden Javaan.

Saldo op 15 Mei. . .	*f* 581.46
Sedert hebben wij ontvangen:	
Van N. N. uit Arnhem	„ 1.00
Van den Burgemeester van Enschede als eerste opbrengst der inteekenlijst. . . .	„ 300.00
Van den Burgemeester van Lier bij Delft, opbrengst eener collecte	„ 15.90
Van Egnal, den Haag	„ 8.41
Totaal	„ 906.77

Het deed ons leed, dat wij in de afgeloopen week de som van f 1000.— niet hebben kunnen bereiken. Wij hadden die zoo gaarne naar Indië overgemaakt, maar moeten ons nu tot een wissel van f 900,— bepalen, tenzij er spoedig nog bijkomt!

Zou de ramp op Martinique de oorzaak zijn, dat men minder om onze arme hongerlijders op Java denkt?

Ons heeft het getroffen, dat b.v. Amsterdam, waar onze afdeeling vergeefsche moeite deed om eene collecte voor de Javanen tot stand te brengen, den dag na het telegram van de vulcanische uitbarsting al met een commissie voor Martinique klaar was!

Zooals men uit een ingezonden stuk in dit nummer zien zal, trekt de voorzitter der afdeeling Nijmegen, warm partij voor onze, niet minder erg door onheilen getroffen, eigen landgenooten in het verre Oosten.

Wij schrijven het ijveren voor het vreemde land liever in de eerste plaats daaraan toe, dat een plotselinge groote natuurramp meer indruk maakt, dan een langzaam, maar steeds verergerend onheil, al is dit laatste ook in zijn gevolgen nog veel treffender.

En in de tweede plaats aan de te betreuren onbekendheid van de meeste Nederlanders met den staat van zaken in hun eigen koloniën en bezittingen.

Waarom lezen of hooren wij nu nergens, dat het de taak is der koloniale Regeering van de Antillen of der Fransche Regeering, om ten volle voor de noodlijdenden op Martinique te zorgen?!

Mededeelingen:

I. Van de afdeeling Rotterdam:

Op **Donderdag, 29 Mei** a. s., des avonds **8 ure** zal te **Rotterdam** in den **Salon Doele** eene

voordracht met lichtbeelden

worden gehouden over

DE COPPENAME-EXPEDITIE in SURINAME

door den gep.

Majoor L. A. BAKHUIS

van het O.-I. leger,

leider der expeditie.

Het bestuur der Afdeeling vestigt op die voordracht de bijzondere aandacht, niet alleen van de leden in en om Rotterdam, maar ook van niet-leden der Vereeniging. De *Coppename-expeditie* is een nieuw bewijs, dat de aandacht, zoowel van particuliere zijde, als van de Regeering, gevestigd blijft op alles, wat dienstig kon zijn, om de ontwikkeling en den bloei van *Suriname* te bevorderen.

De expeditie onder majoor *Bakhuis* was een groot succes, dat zeker tot voortzetting der onderzoekingen zal aansporen en Rotterdam mag zich gelukkig rekenen, dat de leider van den tocht bereid werd gevonden er een voordracht over te komen houden. Zoowel in *Amsterdam*, als in *den Haag*, trok de spreker een groot publiek, dat met belangstelling luisterde; de lichtbeelden zijn fraai en geven een goed panorama van de onderzochte streek.

Tot deze voordracht hebben niet alleen toegang: alle leden der Vereeniging en hunne gezinnen, maar ook worden uitnoodigingskaarten voor niet-leden op aanvraag gaarne verstrekt door de bestuursleden:

F. W. Everts,
Claes de Vrieselaan 120.
Mej. J. van der Schuijt,
Kruiskade 21.
Jhr. Mr. J. L. W. C. von Weiler,
Mathenesserlaan 227.
A. W. P. van Meurs·
Kruisstraat 38.
J. de Jong,
Kruisstraat 38.

II. VERGADERING van het HOOFDBESTUUR.

Maandag 26 Mei n.m. **1½ ure**
in het lokaal der Vereeniging,
Heerengracht 4, Den Haag.

Indische belangen staan buiten de partij-politiek.

Decentralisatie. — Financieele scheiding.

In het Mei-nummer van *De Gids* schreef Mr. C. Th. van Deventer een zeer duidelijk en goed uitgewerkt artikel tot toelichting van het koloniale program der vrijzinnig-democratische staatspartij Hij komt daarin tot het besluit, dat Nederlandsch Oost-Indië, dat twee en een halve eeuw lang door Nederland geheel ten eigen bate werd geëxploiteerd, daarna milder, maar toch nog erg stiefvaderlijk behandeld, eerst zal kunnen rekenen op afdoende verbetering van alles, wat er niet goed is, en op ernstige invoering van het vele, wat nog ontbreekt, wanneer de democratische partijen het roer van den Staat zullen in handen hebben.

Hoewel er heel veel waarheid ligt in de stelling van Mr. v. D., dat de algemeene beginselen, die de democraat belijdt, hem boven leden van de andere Nederlandsche staatspartijen aanwijzen, om ook den Inlander van Ned.-Indië recht te doen wedervaren, zijn wij toch door zijne argumenten niet overtuigd en blijven wij de meening toegedaan, dat met het krachtig invoeren van alles, wat noodig is, om van het zoo schromelijk achteruitgegane Java weder een welvarend land te maken en om ook de buitenbezittingen in Oost-Indië tot hun recht te doen komen, niet langer zal behoeven gewacht te worden.

Gold het alleen den ethischen kant van het vraagstuk, dan zouden wij misschien geneigd zijn even pessimistisch te denken over de kansen voor Oost-Indië om spoedig geholpen te worden, als de ontwerper van het koloniaal-program der vrijzinnige democraten, maar onze overtuiging, dat het koloniale vraagstuk, in de ernstige phase, waarin het langzamerhand geraakt is, geen partijzaak *mag* zijn en dit ook niet *zijn zal*, vindt haren oorsprong daarin, dat Nederlands eigen materiëele belangen ten nauwste met het bezit van Oost-Indië in verband staan en dat het nu toch wel aan de meerderheid in alle staatspartijen duidelijk zal zijn geworden, dat wij grooten kans loopen, die bezittingen te verliezen, wanneer wij ze niet ten volle besturen naar de grondregels voor koloniaal beheer in de laatste jaren door alle beschaafde volkeren, als stelsel, aangenomen.

Het is niet meer alleen de vraag, of eene uit overtuiging geboren humaniteit ons er toe zal brengen, Java te behoeden tegen telkens terugkeerende schaarschte aan voedingsmiddelen. Welbegrepen eigenbelang wijst er duidelijk op dat wij door een degelijk en onbaatzuchtig bestuur van zijn land, den Inlander tot onzen bondgenoot moeten maken.

Op 't gevaar af, dat men ons zal beschuldigen, dikwijls op hetzelfde thema terug te komen, meenen wij de gronden dezer reeds meer te kennen gegeven overtuiging nog eens te moeten herhalen, vóór wij tot de bespreking overgaan van het in den aanvang genoemde Gidsartikel.

Wij zullen niet trachten om dit gedetailleerd hier weer te geven. Voor hen, die gevolgd hebben, wat er in den laatsten tijd over koloniale politiek geschreven is, bevat het trouwens weinig nieuws, maar de bekoring er van zit daarin, dat alles zeer rationeel is bij elkander gebracht. In een overtuigenden vorm geschreven, voert het den lezer tot de erkenning van het vele goede, dat in de koloniale programma's der democraten ligt opgesloten.

Alles passeert de revue: Koloniaal bezit is onrechtmatig, loslaten zou dus plicht zijn, maar dan maken wij hen, die wij in den steek laten, nog ongelukkiger, dan zij nu reeds zijn. Wij moeten hen eerlijk besturen en opleiden tot zelfregeering.

Geen veroverings-politiek, maar. . . . annexaties en zelfs geweldadige handelingen, waarvan verovering het gevolg is, kunnen soms noodig zijn. Minder strenge afkeuring dus, dan die van van Kol, vóór hij Atjeh gezien en gouverneur van Heutz gesproken had.

Onze bezetting van N. Guinea is een fout. . . . maar wij zitten nu eenmaal in 't schuitje. Als Nederland zelf de kosten moest betalen, zou het misschien wel een uitweg vinden, om er behoorlijk van af te komen.

Van Djambi wordt niets gezegd.

Het is dringend noodig alle uitgaven, welke der indische gemeenschap niet ten goede komen, met de grootste angstvalligheid te vermijden, omdat er in 't belang van die gemeenschap nog zoo ontzaggelijk veel te doen is, dat wegens geldgebrek tot dusver niet of onvoldoende gedaan werd.

Zoowel voor de ontwikkelde Inlanders, als voor de Indo-Europeanen, is onderwijs het eerst aan de orde, vooral practisch onderwijs, om ze te leeren hun brood te verdienen. Ook geestesonderwijs, om ze in 't staatsbestuur te kunnen gebruiken.

Voor den Javaanschen landbouwer: irrigatiewerken, vermindering van belasting en regeling van 't inlandsch landbouwcrediet. Voor den Javaan in 't algemeen: invoering van nieuwe industrieën en aanmoediging van de bestaande nijverheid en kunstnijverheid.

Verbetering van verkeerswegen, van verkeersmiddelen en van de haveninrichtingen.

Meer billijke heffing van de landrente met aanbeveling van 't Preanger-stelsel, maar zonder vaststelling van de 8 pct. als minimum, want ook dat kan nog te veel zijn. Afschaffing der heerendiensten en toezicht op de desadiensten, die door de bekrompen geldmiddelen der inlandsche gemeenten nog niet gemist kunnen worden. Geen afschaffing van de Gouvernements-koffiecultuur, maar wel behoorlijke betaling van den verplichten arbeid, die daarbij verricht wordt.

Geen verpachting meer van de Rijksmiddelen. Algemeene invoering der opiumregie, die den invloed der direct-belanghebbenden op de verbreiding van 't opiumschuiven doet ophouden. Vervanging van de particuliere pandjeshuizen, met hunne woekerrente, door pandhuizen van Regeeringswege. Controle op de koeliewerving, maar dan ook tevens afschaffing der ronselarij bij de werving voor het leger en van 't gebruik van veroordeelden, van dwangarbeiders, voor militaire expeditiën of anderen levensgevaarlijken arbeid.

Om dit alles nu te kunnen tot stand brengen zijn noodig:

decentralitatie van het Indisch bestuur en *regeling der financieele verhouding tusschen Nederland en Indië.*

„Het bestuur van ons uitgebreid eilandenrijk in het Oosten is geconcentreerd in de handen van één persoon, den Gouverneur-Generaal, die zijnerzijds wederom verantwoording schuldig is aan het door het Parlement gecontroleerde Opperbestuur. Dit systeem, logisch uitvloeisel van onze constitutioneele instellingen, is geenzins onvereenigbaar met het toekennen van eenige zelfstandigheid aan lagere bestuursorganen, die, behoudens hunne verantwoordelijkheid tegenover het centraal

FEUILLETON.

De positie van de Vrouw in de Javaansche Maatschappij.

(Vervolg).

In den aanhef van dit opstel, wezen wij er op, hoe moeielijk het valt, een scherpe grens te trekken, tusschen mannen-, vrouwen- en kinder-arbeid. Wat wij uit de Javaansche samenleving mededeelden, heeft dit, dunkt ons, duidelijk gemaakt. Het Javaansch kind is geheel aangewezen op zijne ouders of buren, wat betreft het aanleeren van de kundigheden, die het later een bestaan zullen verschaffen. In de eerste plaats noem ik hierbij weder den landbouw, waarbij vrouw en kinderen naar krachten medehelpen en dikwijls een zeer werkzaam aandeel nemen; maar daar uitsluitend landbouw, niet in al hunne behoeften kan voorzien, zoo worden bijna in elk huisgezin een of meer nevenbedrijven beoefend. Worden er bijvoorbeeld matten gevlochten, dan helpt daarbij het geheele huisgezin; bij het maken van aardewerk dito dito. Soms geeft de man, soms de vrouw den toon aan, waar het de keuze van het uit te oefenen beroep betreft.

Is de vrouw eene zeer bekwame batikster, dan zal de geheele familie haar daarbij behulpzaam zijn en zullen hare kinderen en kleinkinderen ook weder batikster zijn of worden. Van daar, dat er geheele dorpen zijn, waar naast den landbouw, een zeker bedrijf overheerschend beoefend wordt bijv., om nu bij meer vrouwelijke bezigheden te blijven: batikken, weven verven enz.

Voordat wij verder gaan en de verdiensten bij de verschillende bedrijven gaan bespreken, willen wij hier met een enkel woord melding maken van de gegoede Javaansche vrouw, meer in het bijzonder van de vrouwen der Javaansche Hoofden.

Velen hebben van hare moeder de Javaansche taal leeren lezen en schrijven, terwijl enkelen daarenboven godsdienstonderwijs ontvingen en door de godsdienstleeraars bekend werden gemaakt met het Arabisch schrift. Allen leeren batikken en borduren met goud- en zilverdraad, enkelen ook kant-maken en haken. Maar andere bedrijven, die de Javaansche vrouw uitoefent, leeren ze niet, wel echter het toezicht houden over de huishouding.

Nu zijn wij genaderd tot een zeer belangrijk punt, namelijk de werkloonen. Hiervoor bepaald juiste cijfers te geven, is zeer moeilijk. In de eerste plaats is mannen-, vrouwen- en kinderarbeid dikwijls dusdanig vermengd, dat ze niet van elkander te scheiden zijn. Ook bindt de Javaan zich ongaare aan vaste uren; zij werken meer te hooi en te gras, wanneer landbouw en werkzaamheden aan de huishouding verbonden, dit toelaten. Daarbij is hun arbeid in hoofdzaak huisvlijt, zoodat ze niet aan een bepaalden werkgever gebonden zijn. Een pottebakkers-huisgezin bijv. zal tallooze aardewerk-voorwerpen bakken en die op de markt ten verkoop aanbieden; zij zullen weer nieuwe beginnen te maken, wanneer de oude voorraad begint op te raken.

Ook kan men eigenlijk nooit van vaste prijzen spreken. Naar gelang van vraag en aanbod — en dit staat veelal in verband met hunne landbouwwerkzaamheden en het tijdstip, waarop de belastingen moeten worden gestort — zal de waarde van vele zaken ongeloofelijke schommelingen ondergaan. Men zal bijv. in de maand Januari een stuk eigen geweven goed kunnen koopen voor f 1.—; in de maand Mei, als de rijstoogst binnen is en de belastingen nog niet geïnd worden, zal men soms te vergeefs honderd percent meer bieden. Met uitzondering van de rijst, die wel variëert, maar gewoonlijk niet in zoo groote mate, ondergaan ook soms de prijzen der landbouwproducten (dit hangt van velerlei omstandigheden af, waarvan de bespreking niet binnen het kader van dit opstel valt) de hevigste fluctuaties. Zoo herinner ik mij, dat de bouw ($^7/_{10}$ hectare) cassave, in 1883 in de afdeeling Djombang ± tweehonderd gulden opbracht, het volgende jaar echter slechts achttien. Men verlieze hierbij niet uit het oog, dat hier sprake is van Javaanschen landbouw en van Javaansche huisvlijt en hiermede niet bedoeld worden de groote cultures, die met Europeesch beleid en met Europeesch kapitaal worden gedreven en waarbij de Javaan uitsluitend de rol van daglooner vervult tegen een vast loon of bij taakwerk.

Waar de verkoopwaarde der eigen gemaakte goederen zoo zeer uiteenloopt, spreekt het van zelf, dat afgescheiden nog van vele andere bijkomende omstandigheden, het uiterst moeielijk is voor arbeidsloonen vaste cijfers te geven. Hoe zonderling het ook moge klinken, soms wordt met verlies gewerkt. Eene weefster bijv. heeft in den goeden tijd bij stukjes en beetjes ter waarde van f 1.50 *kapas* (grondstof voor het vervaardigen van geweven goederen) gekocht. Tegen den tijd, dat zij de kapas tot goed geweven heeft, is zij om geld verlegen en wel zóó dringend dat zij à tout prix haar waar verkoopen moet en er niet meer voor kan bedingen dan f 1.25, want hare dorpsgenooten zijn op dat oogenblik even arm als zij. Zij verrichtte dus onbetaalden arbeid en leed nog een kwartje schade. Zulke gevallen doen zich wel eens voor en zijn voor ons, met onze Europeesche begrippen, onverklaarbaar. Wij zouden zeggen: werk op die wijze liever niet, dan lijdt gij althans geen verlies. De Javaansche vrouw echter kent zichzelve en de toestanden. Geld bewaren kan zij niet goed; (1) geweven goederen behouden althans altijd een groot gedeelte der waarde van de grondstof.

Door zoo te handelen, heeft zij na verloop van eenige maanden, ten minste f 1.25 in haar bezit; had zij dit niet gedaan, dan had zij de bewuste f 1.50 wellicht aan onnutte kleinigheden verdaan. Daarbij komt, dat de kapas voor haar uit de derde hand in de kleinst mogelijke hoeveelheden te krijgen is., bijv. ter waarde van twee of drie duiten, die haar anders zeker door de vingers zouden glijden. Zij vormt dus, als het ware, bij zichzelve eene bank van leening. Wist zij nu maar van het bestaan der postspaarbank af, zal men zeggen. Maar men vergete hierbij twee dingen niet:

1o. dat bijvoorbeeld in de afdeeling Poerbolinggo bij een zielental van 300.000 en eene uitgestrektheid van 15 vierkante geographische mijlen (dikwijls uiterst lastig, zwaar bergterrein), dus 1/40 van Nederland, slechts één postkantoor is, wat ook geheel aan de behoefte voldoet, nu slechts Europeanen, Chineezen en zeer enkele gegoede inlanders van de post gebruik maken.

2o. dat de kleinste inleg bij de postspaarbank f 1 is (2) en de gewone dorpsvrouw maar bij duiten (6 duiten = 5 cent) kan sparen; men kan dus begrijpen, hoeveel moeite het haar kosten moet, hoeveel dagen er verloopen, alvorens zij f 1 bijeen heeft, zoo zij er al toe komt, want gewoonlijk zal de verzoeking haar te sterk zijn geweest en zij zich eenige

(1) Gebrek aan voldoende veiligheid in de dessa's is hiervan mede oorzaak. Red.

(2) Zou ook in Indië het sparen met zegels niet ingevoerd worden? Red.

gezag, van die zelfstandigheid gebruik kunnen maken om gewestelijke en plaatselijke belangen beter tot hun recht te doen komen, enz."

Wij namen hier de woorden van den schrijver letterlijk over, omdat ook naar onze meening decentralisatie een eerste eisch is, om in Oost-Indië flinke verbeteringen tot stand te doen komen; maar dan eene decentralisatie, die van boven af aanvangt en den Gouverneur-Generaal eene grootere zelfstandigheid geeft, dan hem thans door het gebruik van den telegraafkabel wordt gelaten.

Wij zijn van decentralisatie in de lagere bestuurskringen volstrekt geen tegenstanders. De plaatselijke of gewestelijke autonomie en het geven van eene stem in het kapittel aan de ingezetenen, heeft ten volle onze sympathie, maar als men aan 't decentraliseeren gaat, dan hopen wij, dat men zal beginnen met aan den Opperlandvoogd, geassisteerd door eenen Raad, waarin ook bekwame Inlanders zitting hebben, meer invloed toe te kennen op den gang van zaken, dan thans het geval is.

Het meest intressante deel van het Gidsartikel is, zooals men licht zal begrijpen, de financiëele quaestie. Mr. v. D. is van meening, dat het een onbegonnen werk zal zijn, wanneer men de vele verbeteringen, die men zal moeten invoeren, door O.-Indië wil doen betalen, d. i.: wanneer men daarvoor met behulp van Nederland's crediet geldleeningen wil sluiten, waarvan de rente en aflossing komen ten laste der Indische begrooting.

Reeds bij den aanvang van zijn stuk heeft hij er op gewezen, dat een strikt afzonderlijk beheer der koloniale fondsen noodig is. Wij kennen zijn betoog, dat bij eene scheiding met een eerlijke afrekening, Indië nog veel geld te goed heeft. Dat geld moet Nederland gebruiken, om Java er weer boven op te brengen.

Wij gaan volkomen mee met den verdienstelijken berekenaar der „eereschuld". Wij zullen het een flinke, edele daad vinden, als Nederland de billijkheid der rekening inziet en bereid is tot terugbetaling. Wij geloven zelfs, dat dit idee meer en meer aanhangers krijgt in 't Moederland en zijn al vast verheugd, dat Mr. v. D., als woordvoerder van de vrijzinnige democraten, ons met ernst verzekert, dat die Staatspartij niet alleen in theorie zijn bewijsgronden heeft aangenomen, maar ook feitelijk tot terugbetalen wil medewerken.

De kansen worden daardoor zeker beter, maar, zooals hem ook nog uit de jongste critieken op zijn Gidsartikel weer zal zijn gebleken, is er ook ernstigen tegenstand te wachten. Velerlei zijn de bedenkingen, tot zelfs die van den „druppel in den emmer", waarmee men ook „Oost en West" bestreed bij de inzameling van geld voor de hongerlijders. — Wat beteekenen die paar honderd millioen gulden tegenover het vele, dat O.-Indië nog behoeft! Men zou er den Inlander toch niet mee helpen en hier in 't land, waar men al evenmin rijk is, de belastingen moeten opvoeren om rente en aflossing te dragen.

Er is dus kans, dat er over die teruggave van 't geld nog lang zal onderhandeld worden en inmiddels kwijnt Java weg door verarming.

Ons advies is derhalve, om wel te blijven aandringen op de afdoening der schuld, maar niet daarop te wachten met het aanvangen van hetgeen er voor O.-Indië te doen valt. En dan denken wij daarbij natuurlijk het eerst aan de irrigatie op Java. Immers ook zelfs wanneer er geld op rekening van Indië geleend wordt, dan wint daarbij 't levende geslacht. Een groot deel van den arbeid, voor de irrigatiewerken noodig, is handenarbeid van den Inlander en wanneer daarvoor behoorlijk wordt betaald, dan zullen de millioenen, die verwerkt worden, zeker voor ruim de helft, in zijn handen komen, een vrij wat grooter bedrag dus, dan rente en aflossing der geleende sommen zal bedragen.

Wel is de ontvangende hand dan niet altijd dezelfde, die de belasting betaalt, maar 't geld circuleert onder het volk en terwijl men irrigatiewerken maakt, die voor de toekomst veel voordeel beloven, brengt het scheppen van die werken ook der bevolking nog dadelijk voordeel aan.

WEEKOVERZICHT.

Terwijl in het besef van de waarheid der spreuk: «geen nieuws, goed nieuws» de afwezigheid van berichten uit het Loo ons dagelijks blijft verheugen, gevoelen wij, nu het weer alleen de Tweede Kamer is, die op staatkundig terrein de berichten-leverantie gaande moet houden, dat wij toch eigenlijk dit jaar van onze volksvertegenwoordiging al bitter weinig plezier beleven. Het is nu bijna gedaan met deze zitting en tot dusverre hebben wij zoo goed als niets dan de militaire wetten zien behandelen. Wij zijn er zelfs nog niet geheel mee klaar. Men had het ons wel voorspeld, dat de nieuwe Kamer weinig stof tot opmerkingen zou geven, men had 't ons zelfs bewezen, maar men had bij ons toch niet alle hoop op eenige belangwekkende dingen weten uit te dooven. Zooals het er echter nu uitziet, zijn wij steeds genoodzaakt de stof voor ons weekoverzicht van over de grenzen te betrekken.

De eigenaardige beweging van aantrekking en afstooting der politieke lichamen, kon in de eerste plaats aanleiding geven tot bespiegelingen over de Fransch-Duitsche verhoudingen. Het wordt toch elken dag duidelijker, dat Berlijn in vollen ernst het hof maakt aan Parijs. Eerst kwam de afschaffing van de dictatuurparagraaf in Elzas-Lotharingen. Wij hebben deze afschaffing voorgesteld, als de persoonlijke daad van den Keizer. Het blijkt, dat men over 't algemeen in Duitschland dat gevoelen deelt, want hier en daar worden op het besluit de aanmerkingen juist op dien grond gemaakt. Hoe dit zij, men was algemeen van oordeel, dat de afschaffing van deze juist tegen Frankrijk gerichte bepaling bestemd was om na te werken, niet zoozeer in het Rijksland, als wel over de grenzen. Maar men heeft het daarbij niet gelaten. Blijkbaar van hooger hand geïnspireerd, gaat Berlijn een officiëele ondersteuning zenden aan de slachtoffers van de ramp op Martinique. Dat is het plan. Hieruit ziet men wel het duidelijkst de begeerte om zoo goed mogelijk vrienden met Frankrijk te worden. Immers men mag aannemen, dat zulk hulpbetoon niet onmiddellijk voor de hand lag. De slachtoffers van de verschrikkelijke uitbarsting zijn voor een groot deel buiten alle menschelijke hulp en voor de rest nagenoeg allen West-Indische kleurlingen, wier behoeften niet zoo groot zijn, of de van alle kanten reeds aangebrachte hulp zal daarin wel voorzien. Vooral het naburig Amerika, dat onmiddellijk gereed stond, heeft daaraan het meest bijgedragen. Daarbij komt, dat het rijke Frankrijk, wat het geld betreft, gemakkelijk de gevolgen van deze ramp kan dragen, terwijl uit de inzamelingen aldaar reeds bleek, dat de particuliere liefdadigheid volkomen in staat is om te verhelpen, wat daarginds nog kan worden verholpen. Wanneer in zulke gevallen in het Buitenland nog groote inzamelingen zullen geschieden, dan kan dit alleen zijn uit persoonlijke bedoelingen — er zijn zoo velen, die met het ongeluk van anderen hun rolletje moeten spelen — of uit politieke beweegreden. Zoo is het dan zeker ook gesteld met de Duitsche hulpvaardigheid. De reddende hand aan Martinique toegestoken, is in werkelijkheid een hand van vriendschap voor de regeering te Parijs.

Daarbij gaat Duitschland voort met het maken van avances tegenover Amerika. Nu weer de telegrammen over het geschenk van het standbeeld van Frederik den Groote. Men moet zeggen, dat, vooral na het lezen van Roosevelt's antwoord, de overtuiging zich opdringt, dat de Duitsche diplomatie het nu beslist van de Engelsche gewonnen heeft. Wanneer men van ons constitutioneel standpunt wel eens met eenige bevreemding het groote aandeel, dat de Keizer persoonlijk in de buitenlandsche politiek op zich neemt, aanschouwt, men mag daarbij zeker niet de oogen sluiten voor de onbetwistbare waarheid, dat gedurende al de jaren van zijn regeering deze persoonlijke inmenging steeds, of alhans zoo goed als altijd, niet ten nadeele van Duitschland's positie onder de mogendheden is geweest.

In de Oostenrijk-Hongaarsche monarchie blijft het spannen. De in zoo vele opzichten verschillende rassen, tot ééne natie vereenigd, begrijpen elkaar nog niet, en wat erger is, willen elkaar ook niet begrijpen Vooral de Hongaren blijken telken dag minder geneigd, om met de Oostenrijkers in hetzelfde gareel te loopen. Hun halve verwantschap schijnt te werken, als de familieband tusschen een paard en een muilezel. Dagelijks nemen de uitdrukkingen der Hongaren aan de Oostenrijkers gericht, in zelfbewustheid en duidelijkheid toe. De Hongaarsche minister Szell heeft zelfs bij een beraadslaging over de douanekwestie gezegd, dat de Regeering in staat was, zich dus voorbereid had, om binnen een paar maanden deze kwestie geheel onafhankelijk van Oostenrijk te regelen. De houding van den Keizer bij dit alles is zeer moeielijk. Hij toch is de man, die in 1848, na reusachtige moeielijkheden, er in geslaagd is de monarchie te doen voortduren. Hij is ook in zijne verschillende landen in een geheel afwijkende positie. Koning van Hongarije, heeft hij zich daar te houden aan den constitutioneelen regeeringsvorm, terwijl zijn macht in het veel meer feudale Oostenrijk heel wat verder strekt Men meent dan ook, dat de Keizer geen andere oplossing zal willen dan die, waardoor zijn positie in Hongarije ongeschokt blijft, en dit zal des te gemakkelijker kunnen gebeuren ten koste van Oostenrijk, omdat zijn positie dáár van een regeling in dien zin waarschijnlijk niet het minste nadeel kan ondervinden.

De Turken ontvingen weinig bemoedigende tijdingen uit Arabië. De opstand in Yemen heeft dagelijks meer succès en het zal groote moeite kosten, om die streken van Arabië voor den sultan behouden te doen blijven. Ware het niet, dat de pan-islamitische genootschappen een grooten invloed op de fanatieke Arabieren kunnen uitoefenen, dan zou reeds sinds lange jaren de sultan in die streken geen heerscher meer zijn. Wanneer men nagaat, op welke wijze de Turken meenen hun rijk te mogen besturen, dan mag men zich terecht over de macht van den islamitischen godsdienst, die de landen nog bijeen houdt, verbazen. De geheele geschiedenis van Jemen is een aaneenschakeling van knevelarijen en gewelddaden, waarbij de Turksche landvoogden herhaaldelijk de onvergefelijke fout begingen van de inlandsche Sjeiks, wier trots grenzeloos is, op de meest krenkende wijze te beleedigen. Zoo doende is het gekomen, dat thans die inlandsche vorsten aan het hoofd van den opstand staan, waarin zij door hun landgenooten blindelings worden gevolgd. De sultan moet dan ook wanhopen, hier nog iets met wapengeweld te kunnen uitrichten en is besloten, met deze Arabieren op den voet van gelijkheid te onderhandelen. Ondertusschen is de hoofdmacht der Turken door de Arabieren ingesloten. Ook van deze zijde begint dus het bederf in den Turkschen Staat in te vreten.

De jonge koning van Spanje heeft de regeering met groote pracht en staatsie aanvaard. Al dat vertoon zal wel niemand hebben doen vergeten, in welk een rampzaligen toestand het Spaansche rijk na al de ellende, die een verdorven regeeringssysteem er over gebracht heeft, thans verkeert en welk een zorgvolle toekomst de dynastie tegemoet gaat. De taak van den jongen koning zal zeker niet licht zijn!

Oost-Indische berichten.

Over den toestand der bevolking in de geteisterde streken, Inlandsche en Europeesche bestuursambtenaren en Atjehsche plannen.

Dat de treurige toestand der bevolking in de geteisterde streken van midden-Java nog altijd niet verbetert, blijkt uit onderstaande berichten, die de laatste mail ons bracht:

„Te Demak worden weder twee loodsen gebouwd om de daklozen huisvesting te verleenen, daar de twee bestaande loodsen reeds overvol zijn, nl. met 1500 mannen, vrouwen en kinderen".

en

„Door den resident van Semarang is de som van f 25.020, toegestaan voor voeding en verpleging van de in de armenloodsen in het district *Manggar* der afdeeling Demak opgenomen hulpbehoevende inlanders, verhoogd met f 5000 en alzoo gebracht op f 30020".

Wèl een bewijs, dat véél hulp nog steeds dringend noodig is, want krijgen zoodoende diegenen hulp, die langs de openbare wegen worden gevonden, omdat zij zelfs geen dak meer boven het hoofd hebben, hoevele duizenden, tot wie die regeeringshulp niet reikt, komen er van gebrek om in hunne armzalige krotjes in de *kampong*, **duizenden berooiden**, die met wat voedsel en een kleine som, tot aanschaffing van het hoogst noodige, weder tot werken in staat zouden kunnen worden gesteld, tot het verdienen van eigen onderhoud door den arbeid b.v. aan den aan te leggen nieuwen linker Toentang-dijk van Paeton tot Wringin, waarvoor door de regeering een bedrag van f 150.000 is toegestaan.

Hoevele moeders, die behalve have en goed, ook hun kostwinner verloren hebben, zouden door particuliere bijdragen, om haar weder op streek te helpen, in de gelegenheid gesteld kunnen worden hare kinderen te voeden en groot te brengen!

Van het gehalte der Inlandsche bestuursambtenaren hangt vooral in dezen tijd van nood veel af. Omtrent den waarnemenden Wedono van *Srondol*, **Mas Adiwidjojo,** lezen wij b.v. in de *Semarang Courant*, dat hij bij voorkeur als zoodanig werd aangewezen, omdat hij, als onderdistrictshoofd van *Pedoeroengan* en later van *Plamongan*, getoond heeft met ijver en nauwgezetheid zijn taak op te vatten.

Met zeldzame tact en plichtsbetrachting was hij in zijn onderdistrict steeds onvermoeid bezig de bevolking te wijzen op haar verplichting, de gronden te bebouwen en zooveel mogelijk daaraan tijd en moeite te schenken; met welke gunstige resultaten, ondervindt thans diezelfde bevolking in dat onderdistrict, waar de braakliggend gronden nagenoeg alle beplant zijn, en waarvan de producten veel beloven.

Jammer, dat hierop de opmerking volgt: „*Zulke Hoofden zijn zeldzaam.*"

Zou de schuld daarvan niet voornamelijk liggen aan gebrek aan voldoende opvoedend onderwijs?

En dat ook van de Europeesche bestuursambtenaren een groot deel van het wel en wee der Inlandsche bevolking afhangt, spreekt wel van zelf.

De redacteur van de *Deli Courant* wijdt in het tweede blad van 5 *April* jl. aan dit belangrijke punt een uitvoerig artikel onder den titel: **„Iets over mutaties bij het Binnenlandsch Bestuur"**, waarin hij betoogt, dat de ambtenaren, vooral in de hoogere rangen, in het belang der bevolking niet telkens naar voor hen geheel vreemde streken moeten worden overgeplaatst.

Hij zegt o. a:

„Is een ambtenaar eenmaal goed op de hoogte van taal en volk, dan neemt de regeering hem vaak uit het hem vertrouwde milieu weg en hij kan weer een ander idioom gaan aanleeren, iets wat hij gewoonlijk nalaat, daar hij te veel ontmoedigd en gedesillusioneerd is geworden. Verdeel Java en Madoera in een viertal districten en tracht een regeling te vinden, volgens welke de ambtenaren, *zoodra ze eenmaal Controleur zijn*, in het ressort blijven. Dan moge blijken, wie het bekwaamst is voor de hoogere rangen.

Wat betreft de Oost-Indische ambtenaren voor de buitenbezittingen zouden wij wenschen, dat zij gedurende een tweetal jaren met voorbedachten rade véél werden overgeplaatst, teneinde hun een algemeenen kijk op verschillende deelen van den archipel te gunnen. Eenmaal Controleur, zouden die verplaatsingen zich moeten *concentreeren* binnen een zekere zone, een gebied van gewesten, die in velerlei opzicht met elkaar verband houden."

Voor de Bataklanden meent de schrijver, dat een speciaal klein corps ambtenaren noodig zou zijn, die zich voor de Batak-zaken in het bizonder interesseeren, zooals b. v. de controleur *Westenberg*.

Er is zooveel voor een dergelijke regeling te zeggen, dat het denkbeeld o. i. wel een ernstige overweging waard is.

Naar aanleiding van het aanboren van spuitende petroleum-bronnen in het Atjehsche door de Koninklijke, wordt er aan de *Deli-Courant* geschreven:

„Nu vraag ik mij echter af: zal deze olie door de pijpleiding naar Berandan gepompt en geleid worden, of zal de Generaal een raffinage in Atjeh eischen, zooals altijd z'n wensch is geweest. Men zegt, dat het niet zeker is, dat Z. Exc. op z'n stuk zal blijven staan.

De Generaal wil misschien van Langsar een havenplaats maken. Hiermee houdt verband de dislocatie van de troepenmacht. Deze zal nu zeker vast en spoedig een voldongen feit zijn. Keurt het legerbestuur de projecten goed, dan zal er binnen een maand of zes met den bouw eener *benteng* begonnen worden.

De *benteng* te Bajan wordt dan opgeheven. De colonne van Edi gaat naar Kerti, of zoo als het in de Snouck-sche spelling thans heet *Keureutoi*; een colonne van Bajan gaat met den staf naar Edi en de andere òf naar Langsar, òf naar Damar Toetong. Dat laatste is nog niet uitgemaakt."

West-Indische Berichten.

De ontbonden Koloniale Staten in Suriname. Naar aanleiding van de ontbinding van en de nieuwe verkiezing voor de „Koloniale Staten" in Suriname, herinnert „Onze West" in een paar hoofdartikelen, wat door de voorlichting, medewerking en bemoeienis van dat lichaam, — sedert 1866 in 't leven geroepen, — werd gedaan in 't belang der kolonie; tevens om de bewering van enkelen, als zou in de latere jaren weinig of niets er door gepresteerd zijn, te logenstraffen.

Wij achten 't niet ondienstig een en ander uit de artikelen aan te halen.

Ter nauwernood samengesteld, drongen de Staten bij de regeering aan, op wijziging van de wet, waarbij *hoogstens 5 jaar* van Staatswege premiën zouden worden toegestaan voor den aanvoer van vrije arbeiders in Suriname, daar dit termijn te kort was, om zeker te zijn, op den duur goede arbeidskrachten te werven; en kort daarop werd in een adres aan den Koning verzocht, om den invoer van immigranten niet door een particuliere onderneming te doen plaats vinden, maar van Rijkswege; waarna met klem weer bij den Koning opgekomen werd tegen 't dreigend gevaar van opheffing of belangrijke vermindering van de militaire bezetting.

Beducht voor de gevolgen van gebrek aan werkvolk, wanneer vóór 't verstrijken van 't tienjarig Staatstoezicht op de vrijgemaakte slaven, de immigratie niet in werking getreden was, werd in 1869 bij het Bestuur op uitvoering van de verordeningen dienaangaande aangedrongen.

In 1872 weer, werden inlichtingen gevraagd ten aanzien van den stand der werkzaamheden van het bestuur met betrekking tot de regeling van den toestand der bevolking, *na* de opheffing van 't Staatstoezicht op 1 Juli 1873.

Suriname beleefde in die jaren een hoogst zorgelijken tijd, zoodat de Staten zich verplicht zagen in een adres aan de Tweede Kamer den toestand der kolonie bloot te leggen en aan te geven, welke maatregelen ter verbetering konden genomen worden.

Na de opheffing van genoemd toezicht zag 't er allertreurigst uit. Duizenden negers, die niet meer op de plantages wilden werken, kwamen naar Paramaribo, waar ze evenmin iets wilden uitvoeren. Diefstallen, inbraken, smokkelen van binnenlandsch gedestilleerd waren aan de orde van den dag, zoodat de inwoners zich genoodzaakt achtten een vrijwillige z. g. brandwacht samentestellen, om naast de politie voor eigen veiligheid te waken.

Naar aanleiding van een en ander werd aan den Gouverneur verzocht inlichtingen te geven omtrent:

1°. de invordering van personeele belasting;
2°. de enorme en toenemende vermindering van den accijns en de controle daarop;
3°. het politiewezen en de plannen van het bestuur tot reorganisatie, verbetering en uitbreiding daarvan.

En intusschen wijdden de Staten hun aandacht aan de groote sterfte, — op sommige ondernemingen zelfs 50%, — van de Britsch-Indische immigranten; de communicatiën en wegen in de districten en Paramaribo, die in zorgwekkenden toestand vervielen; de meer dan gebrekkige waterafvoer in de hoofdstad, waardoor de volksgezondheid werd bedreigd en eindelijk aan de vervoermiddelen der kolonie te water, die zoo in verval waren, dat ze bijna niet meer gebruikt konden worden.

De buitengewone sterfte onder de immigranten, tengevolge waarvan de Britsch-Indische regeering de verdere immigratie schorste, deden de Staten dadelijk aan 't bestuur vragen, om overlegging en mededeeling van alle op die zaak betrekking hebbende regeeringsstukken, rapporten enz.

En zeker heeft ke openbaarmaking van die stukken 't gunstige gevolg gehad, dat na twee jaar de schorsing werd opgeheven.

Door den maatregel was echter in korten tijd zooveel nadeel aan de Kolonie veroorzaakt, dat de Staten zich verplicht voelden een adres aan den Koning te richten, waarin zij verzochten een commissie naar Suriname te zenden, om een onderzoek in te stellen, met opgave van de maatregelen, die huns inziens genomen moesten worden, om de kolonie uit haar staat van verval op te heffen en tot bloei te brengen.

Toen de Gouverneur in 1878 een zeer onvoordeelig contract had gesloten, om door een Engelsch schip

---

weelde veroorloofd hebben, alvorens zij de 120 duiten bij elkander heeft.

Postspaarbanken zijn zeker voortreffelijke instellingen, in streken, waar de bevolking over contanten te beschikken heeft.

Te Poerbolinggo, waar, evenals in vele andere deelen van Java, het geld zeer schaarsch is, zou het landbouwvolk er alleen van kunnen profiteeren, wanneer de laagste inleg op enkele duiten gesteld werd en het aantal postspaarbanken legio ware. Wat natuurlijk in de practijk veel te kostbaar zou zijn.

Zooals wij zagen, doet de Javaansche vrouw veel en velerlei. Van zelf rijst nu de vraag: wat verdient zij daar wel mee? Hieromtrent eenige algemeene opmerkingen.

De vlakte van Banjoemas is buitengewoon dicht bevolkt; men vindt er weinig Europeesche ondernemingen, zoodat de bevolking tot haar onderhoud voornamelijk op den landbouw is aangewezen.

De voedingsmiddelen zijn in gewone omstandigheden voor een groot gedeelte van het jaar voldoende; daarentegen heeft de bevolking maar weinig koopkracht, daar slechts de Europeesche ondernemingen en de Chineezen, die veld- en erfproducten opkoopen, contant geld onder de bevolking in omloop brengen.

De belastingen moeten in geld worden voldaan en zoodoende draaien de gedachten van den avaan Jsteeds om dat ééne punt: Hoe kom ik aan contanten?

Zijne dessagenooten zijn, behoudens eene enkele uitzondering, even arm als hij zelf. In het algemeen gesproken, is de Javaan wel een afnemer van de Europeesche industrie, maar levert hij weinig of niets terug (uitgezonderd de betaalde werkkrachten, welke hij ten dienste der groote Europeesche ondernemingen levert). Zonder steun, is de Javaan tegen den krachtigen stroom der Europeesche nijverheid niet opgewassen. Door zijn chronisch geldgebrek, vraagt hij maar steeds naar wat goedkoop is en bij zaken, waarvan de grondstof eenigszins kostbaar is, zal hij zich moeten vergenoegen met Europeesche en Javaansche namaaksels van inferieure kwaliteit, mits het maar niet veel kost. Hij concureert in het geheel niet en laat zich lijdelijk verdringen uit alle takken van nijverheid, waaruit hij te verdringen is en dat zijn voornamelijk die bedrijven, waarbij in Europa machinale bewerking kan worden toegepast. Daarbij ontbreken hem steeds de noodige werktuigen en zelfs het geringste spoor van opleiding en voorlichting. Zoo heeft bijv. de petroleum het inlandsche product: de katjang-olie, verdrongen, lucifers den ouden vuursteen, de Twentsche katoentjes voor een groot gedeelte de oude soliede Javaansche weefsels. Daar tegenover staan geen noemenswaardige equivalenten. Ook wat de landbouw betreft, blijft de Javaan op zijn zachtst genomen stationnair; in dicht bevolkte streken, zooals waarvan hier sprake is en waar de grond nooit tot rust komt, valt zelfs bepaald achteruitgang te constateeren, terwijl het zielental blijft toenemen. De geldnood wordt dus steeds dringender, hetgeen zich vooral openbaart in eene geregelde daling der loonen, waarvan de Europeesche industrie natuurlijk (?) gebruik maakt.

Werd voor een zeker taakwerk bijv. eerst zes cent betaald en verklaart de fabriekant in den vervolge niet meer dan vijf cent te willen geven, dan weigeren gewoonlijk de arbeiders, die gewoon waren voor dat werk zes centen te krijgen, zich met vijf centen te vergenoegen; doch nauwelijks is dit bekend geworden, of van alle kanten stroomen aanbiedingen toe tot levering van werkkrachten à raison van vijf centen. Zoodoende zijn in de laatste vier jaren de loonen met 25 pct. gedaald, en men kan dan ook het gemiddelde dagloon van een man op niet hooger stellen dan 15 cent of 20 duiten (± $16\frac{1}{2}$ cent), van de vrouw op $12\frac{1}{2}$ à 15 cent.

Deze betaling wordt alleen gegeven bij een vollen arbeidsdag onder toezicht, of wel voor taakwerk, dat bij goed doorwerken in een dag kan worden afgewerkt, het klimaat natuurlijk in aanmerking genomen. Het komt mij voor, dat hiermede de uiterste grens der daling nog niet bereikt is. Ik wil niet verzuimen er onmiddellijk op te laten volgen, dat deze loonen echter nog betrekkelijk hoog zijn, vergeleken bij de verdiensten, welke een dag werkens voor hem oplevert, wanneer er sprake is van werk bij zijne dessagenooten.

Hieruit volgt dus van zelf, dat de vrouwen zich in de gegeven omstandigheden met een zéér geringe betaling moeten vergenoegen; door elkander genomen kan men voor het gros der vrouwelijke bevolking, bij huisarbeid, de verdiensten per dag van zes werkuren, niet hooger stellen dan $4\frac{1}{2}$ duit.

De dessavrouw moet haar eigen huiswerk doen en stelt er dus veel prijs op, haar arbeid zooveel mogelijk te huis te kunnen verrichten.

Het meerendeel der Europeanen in Indië komt met den eigenlijk gezegden dessabewoner niet in aanraking, zij beschouwen dan gewoonlijk hunne bedienden als typen van dit volk; niets is echter minder juist, want op de 25 millioen personen, vormen de bedienden, met hunne eigenaardige goede en slechte eigenschappen, een uiterst onbeteekenend percentage, dat onder geheel andere en veel gunstiger economische toestanden eeft, dan de overgroote meerderheid van het volk.

(Wordt vervolgd).

de Britsch-Indiërs naar hun land terug te brengen en dit later niettegenstaande de aangevoerde bezwaren herhaald had, vroegen de Staten niet alleen inlichtingen, maar spraken ook hun afkeuring over de gepleegde handeling krachtig uit.

In 1884 was er weer sprake van gedeeltelijke opheffing der militaire macht, nu van de troepen op de posten; en juist hadden er woelingen plaats onder de immigranten. — Zij waren op enkele plantages in openlijk verzet gekomen en de militairen moesten de politie bijspringen, om de orde te handhaven, waarop de Staten bij adres aan de Tweede Kamer verzochten, het voorstel, dat op de Staatsbegrooting, op voorlichting van den Gouverneur was gebracht, niet goed te keuren.

In 1886 protesteerden de Staten tegen de uitgifte door het Fransche Gouvernement van landerijen, deel uitmakende van Surinaamsch grondgebied, gelegen tusschen de Lawa en Tapahony, er aldus de Regeering als 't ware zedelijk toe verplichtende, de aanhangige grenskwestie tot een oplossing te brengen. Langzamerhand waren de koloniale vaartuigen, zoo goed als de eenige publieke vervoermiddelen, in allertreurigsten staat vervallen, zoo zelfs, dat de rivierstoomvaartdienst met een gehuurd particulier stoombootje, en de zeedienst uitsluitend met een schoenertje werden verricht en daar de Regeering geen gelden tot aanschaffing van nieuw materiaal wilde toestaan, had de Gouvern. een contract met eene firma in Demerara gesloten, om te voorzien in het vervoer te water. Hoewel eene meerderheid door drang der omstandigheden dit had goedgekeurd, had de minderheid zich krachtig verzet tegen deze overeenkomst, die abnormale toestanden in 't leven zou kunnen roepen. De Regeering vereenigde zich dan ook niet met de zienswijze van den Gouverneur en bekrachtigde de voorloopig aangegane overeenkomst niet. Maar gelden toestaan tot aanschaffing van nieuwe vaartuigen deed zij ook niet, — waardoor de toestand ten slotte onhoudbaar werd. In 1889 werd dan ook klemmend aan de Regeering betoogd, dat de ontwikkeling van de kolonie, zonder een dagelijksche en afdoende voorziening in de verkeersmiddelen, niet kon geschieden en de Kolonie dus voor het dilemna stond: òf de dienst der Koloniale vaartuigen aan particulieren in handen te geven, òf tot een reorganisatie van Gouvernementswege over te gaan.

Ten slotte werd dan ook op gelukkig afdoende wijze tot de zeer noodige reorganisatie overgegaan.

In 1889 had de toenmalige Gouverneur met terzijdestelling der aanvragen van ingezetenen der kolonie aan eene firma in Demerara concessie verleend tot ontginning van balatabosschen, wat voor de Staten aanleiding was, aan het Bestuur kenbaar te maken, dat zij een spoedige wettelijke regeling van de uitgifte in eigendom of pacht van dominale gronden alleszins wenschelijk achtten.

Op 't eind van 't zelfde jaar had de Gouverneur buiten weten van den Raad van Bestuur een expeditie naar Para gezonden, om wanbetalers van personeele belasting gevangen te nemen; wat aanleiding gaf tot verscheidene opstootjes.

De Staten traden toen zeer energiek op, door de Regeering telegraphisch op de hoogte te stellen van 't geen in Suriname voorviel, gesteund door de rapporten van den militairen commandant en den Procureur-Generaal, waardoor de Regeering genoodzaakt werd tusschen beiden te komen en nog tijdig een uitbreiding van het oproer voorkomen kon worden.

Na dezen tijd vol beroering kwam, vooral onder den Gouverneur VAN ASCH VAN WIJK, weer veel door medewerking en voorlichting der Staten tot stand.

De verordening tot opheffing van uitvoerrecht op Surinaamsche voortbrengselen, met uitzondering van goud, waardoor de koloniale produkten een vrije en goede markt in de Vereenigde Staten verkregen, kwam in werking.

Suriname werd telegraphisch met het buitenland verbonden.

De Javaansche immigratie kreeg, niettegenstaande de tegenwerking uit Java zelf, haar beslag.

Op Chattillon werd een nieuw etablissement voor melaatschen en op Wolffenbuttel een voor krankzinnigen ingericht.

In het belang van den landbouw werden doeltreffende maatregelen genomen. — Vestigingsplaatsen voor kleine landbouwers werden aangelegd; aan immigranten premiën uitgeloofd, als zij zich in de kolonie vestigden; een leening van anderhalf millioen werd goedgekeurd tot versterking van het immigratiefonds en wel zonder een speciale belasting op de plantages, wat eerst in 't voornemen lag; het telefoon-net werd uitgebreid en vele wegen bij Paramaribo en in de districten vernieuwd en verbeterd. De patenten voor karrelieden en visschers werden afgeschaft en de arbeidende klasse van het z.g. hoofdgeld vrijgesteld.

De cultuurtuin werd opgericht en verscheidene exploitatiemaatschappijen kwamen tot stand.

Het onbekende binnenland van Suriname werd, dank zij het initiatief van partikuliere vereenigingen, gesteund door de Regeering, bereisd en opgenomen.

Voor produktieve werken in Coronie en Para, voor verbetering van den waterweg naar Saramacca en andere werken, keurden de Staten een leening van drie millioen goed.

In Paramaribo werd de afwatering der straten ernstig ter hand genomen, de markten werden verbeterd, een abattoir opgericht enz.:

In aanmerking genomen onder welke omstandigheden en met welke tegenkanting het College, — zoo maakt „O. W." de opmerking, — meestentijds te kampen heeft gehad, mag het trotsch zijn, desniettemin veel te hebben uitgelokt, voorbereid en tot heil van Suriname te hebben helpen tot stand brengen.

En waarlijk de Staten hadden maar al te dikwijls geen gemakkelijke taak.

De medewerking en welwillendheid van de Regeering en volksvertegenwoordiging waren in den regel niet heel groot.

Dat de subsidie aan Suriname na de instelling van de Koloniale Staten niet gauw werd opgeheven, maar verder toenam, was wel een oorzaak van die houding, welke echter niet gewettigd was, immers wat kan een College, met den besten wil bezield, met al haar werkkracht doen zonder de noodige geldmiddelen. En die bleven ontbreken.

Op hun post hebben de Staten echter altijd gestaan en met beleid en overleg gehandeld, waar 't de hun toevertrouwde belangen betrof, in 't bizonder onder moeilijke omstandigheden, in kritieke tijden, wanneer 't verschil van inzicht, soms zelfs strijd, betrof met Bestuur of Regeering.

INGEZONDEN.

De Irrigatie op Java.

In No. 9 van dit blad, dd. 16 Mei j.l., komt een verslag voor van de openbare vergadering van Maandag 12 Mei, belegd door de Ned. Afdeeling der Oost-Indische maatschappij van Nijverheid en Landbouw, samen met de vereenigingen „Oost en West" en „Moederland en Koloniën", tot het bespreken van een concept-rekest aan de Tweede Kamer in zake bevordering der irrigatie op Java.

In dat verslag komt de volgende zinsnede voor: „De ingenieur van den Broek d'Obrenan, wilde er ook het betere beheer der bestaande inlandsche irrigatie-werken in doen opnemen, maar trok zijn voorstel in, na de toelichting van den voorzitter, dat ook dit zekerlijk de bedoeling was, waar een „degelijk stelsel van irrigatie" op den voorgrond was gesteld."

Dat de juiste strekking van mijn voorstel niet begrepen werd en is, bleek mij reeds op de vergadering door de opmerking van een der aanwezigen, dat het natuurlijk van zelf sprak, dat reeds bestaande werken naar behooren zouden worden onderhouden, daarvoor zou de administratie in Indië toch wel zorgen; terwijl in enkele verslagen, die ik in de dagbladpers vond, over het door mij voorgestelde in het geheel niets voorkomt.

Kennende de onwetendheid omtrent de Indische huishouding van het overgroote deel van het Nederlandsche, en voor een deel ook van het Indische publiek, verwondert mij zulks niet, en ware het mijn plicht geweest, een kwestie ter sprake brengende, deze ook volledig toe te lichten. Ik vreesde echter, dan in een uitvoerige verhandeling te zullen vervallen, waarvoor toen m. i. het oogenblik niet geschikt was.

Zeer stel ik het daarom op prijs, dat de geachte inleider van dien avond, de heer Van Zuylen, mij heeft uitgenoodigd mijne denkbeelden nader te ontwikkelen in dit blad, en gaarne zal ik daaraan in het volgende trachten te voldoen.

Bevloeiïng is op Java noodig, broodnoodig, want zonder bevloeiïng ook geen brood, in casu rijst. Dus is er sinds overoude tijden reeds geïrrigeerd. De inlander heeft waarlijk niet op zijn blanken broeder gewacht, om zeer omvangrijke irrigatie-werken tot stand te brengen, het tegendeel is het geval; onze ingenieurs en landbouwkundigen hebben aanvankelijk van hem geleerd, wat zij in zake irrigatie te doen hadden.

Het behoeft dus geen verwondering te baren, dat men allerwege ontelbare dammen en dammetjes en leidingen vindt, die het zoo hoog noodige water naar de velden brengen. Ware de bevolking in de laatste jaren, niet zoo sterk uitgebreid, men zou waarschijnlijk niet zoovele klachten vernemen. Waar een oud irrigatiestelsel onbruikbaar zou geworden zijn, daar zou men het weer wat verder gezocht hebben en ook gevonden. Doch nu is overal, waar de inlander met zijn hulpmiddelen komen kon, de grond geoccupeerd, is hij „au bout de son latin", en dat is daarom zoo erg, omdat, wat hij zelf met veel arbeid had tot stand gebracht, geregeld in waarde achteruitgaat en eindelijk onbruikbaar wordt.

De inlander, besloten een terrein in exploitatie te brengen, zocht naar water in den naasten omtrek. Hij vond een riviertje en besloot dit af te dammen, middels een dam hoofdzakelijk uit bamboe en bladeren samengesteld. Middels een niet diepe leiding hoopte hij dan het water, dat in den komenden westmousson achter dien dam verzameld werd, naar zijn nieuwe velden te kunnen brengen.

Dit gelukte dikwijls vrij goed, maar daar werden de regens sterker, de afvoer van het riviertje nam toe tot een bandjir, en daarmede ook de afvoer van rijk slibhoudend water naar zijn velden. Dientengevolge schuurde de leiding uit, de toevoer kon daardoor grooter worden, en eindelijk was de rivier verlegd door de leiding, was deze op hare beurt een riviertje geworden, waarin weer nieuwe stuwinrichtingen moesten gemaakt worden, of wel, de dam in de oorspronkelijke rivier sloeg weg, nam een stuk van de oevers mede, er werd beneden den dam een diepe kolk gevormd, en de nieuw te maken dam moest heel wat langer en zwaarder gemaakt worden. Ook dan een geregeld wegslaan en weer opbouwen, telkens met grooter bezwaren gepaard gaande, totdat hem de krachten te kort schoten. En had hij nu maar altijd ten minste water gehad. Maar ook dat niet. Want juist, als hij het meest behoefte aan water had, sloeg zijn dam weg, en de tijd om dien weer op te bouwen werd hoe langer zoo langer.

Doch daarmede is nog niet alle ellende beschreven. Zoo'n riviertje stroomde langs verscheidene dessas. Stel een der laag gelegen dessas had een aftapping gemaakt. Nu kon het gebeuren, dat een hooger gelegene evenzoo deed, en plotseling hield de toevoer van water beneden op. Kwam men dan eindelijk tot een vergelijk, dan werd boven wat water doorgelaten, totdat boven de dam doorbrak, en als gevolg van den plotseling grooten toevoer ook de beneden dam.

Zoo'n vergelijk had dikwijls heel wat bezwaren in, doch zoolang het onder de inlanders onderling geregeld moest worden, was er gewoonlijk nog wel een mouw aan te passen. Kwam echter de suiker-, indigo-, of tabaks-cultuur voor de europeesche markt er zich vestigen, dan werd de toestand dikwijls onhoudbaar.

Hierover zou nog veel te zeggen zijn, doch voor een dagbladartikel mij te ver voeren. Uit het vorenstaande zal echter wel duidelijk geworden zijn, dat de uitgebreide inlandsche irrigatie de kiem van degeneratie in zich draagt, dat dientengevolge daaruit lang niet het voordeel getrokken wordt, dat mogelijk zou zijn, ook tengevolge van gebrek aan beheer.

Uitbreiding is niet wel mogelijk; zoo ver hij gaan kan, is de inlander gegaan; voor afdamming van grootere rivieren ontbreken hem de middelen.

Het gouvernement heeft dat reeds ingezien, en schoorvoetend is hier en daar ingegrepen; zijn de inlandsche werken onder technisch beheer genomen, zijn ze verbeterd en verdere degeneratie voorkomen. Stelselmatig is dit geschied in 3 irrigatie-afdeelingen, die van de Serajoe, de Brantas en de Serang. De beide eerste zijn thans definitief ingesteld, de laatste werkt nog op proef.

Wat een irrigatie-afdeeling is, en hoe die werkt, is door den ingenieur Weys in het Indisch Genootschap in 1900 duidelijk uiteengezet.

Met de oprichting daarvan bedoelt men te verkrijgen: een volledige kennis van den hydrographischen toestand van het stroomgebied van een groote rivier en hare affluenten. Men leert dus kennen, wat en hoe reeds bevloeid is, welke verbeteringen kunnen bijdragen tot bevordering van het goede resultaat, daarmede te verkrijgen, welke uitbreiding aan het bestaande net van leidingen en daarmede van bevloeide velden te geven is, en welke nieuwe bevloeiïngen goede resultaten beloven.

Nu houde men in het oog, dat de bestaande irrigatie plaats heeft in streken met een dichte bevolking, die slechts moeielijk tot verplaatsing naar nieuwe streken te brengen is.

M. i. is het dus van het hoogste belang, dat aleer men overgaat tot het aanleggen van geheel nieuwe werken, men het bestaande goed bestudeert, verbetert, onder beter beheer brengt, en daardoor de capaciteit er van verhoogt en intensieve cultuur mogelijk maakt. Eerst daarna zoeke men naar nieuwe bronnen van irrigatie.

De oud-Directeur van Bosse maakte een schema op voor 16 irrigatie-afdeelingen op Java en Madura. Er zijn er nu 3, dus ontbreken er nog 13. Waaraan is dit toe te schrijven?

Het kost zooveel geld, en dus moet het groote nut eerst ter dege blijken, aleer men tot een definitieve, algemeene invoering overgaat.

Voor Serajoe en Brantas werd dit nut reeds voor lang aangetoond, de toestanden zijn daar zoo belangrijk ten goede gewijzigd, dat bijv. door de suikerfabrikanten uit Djombang een rekest aan de regeering werd ingediend, om toch tot de definitieve instelling der irrigatie-afdeeling Brantas over te gaan. Men vreesde daar, dat misschien tot intrekking zou worden besloten, en dan de ordelooze toestand van vroeger zou terugkeeren.

Het schijnt wel, alsof bij de irrigatie Serang het nut van een goed technisch toezicht niet zoo dadelijk op den voorgrond trad. Thans is dit anders geworden, en mag verwacht worden, dat de tegenwoordige chef dier afdeeling zijn moeite en toewijding beloond zal zien door de definitieve instelling zijner tot dusver als proef werkende afdeeling.

Men zou echter niet zoo angstvallig zijn, als men niet tegen de kosten opzag. Welnu, deze zijn lang zoo groot niet, als bij een oppervlakkige beschouwing wellicht lijkt.

De sommen toch, voor een irrigatie afdeeling uitgetrokken, bestaan: 1°. uit die van het toezicht hebbend personeel, 2°. uit die van onderhoud, verbetering en beheer der werken.

De tweede post is geen nieuwe, die onkosten kwamen vroeger, onder allerlei hoofden verscholen, evengoed op de begrooting voor. Toen de irigatie-afdeeling Brantas het onderhoud van heerendienst-dammen en leidingen, van de Brantasdijken overnam, werd opgemaakt, welke bedragen aan geld en arbeid daaraan tot dusver waren ten koste gelegd. Toen men besloot de bewaking dier werken in betaalden arbeid te doen plaats hebben — iets wat een gevolg is van de tegenwoordige richting, om de heerendienst in te krimpen en geleidelijk in te trekken — werd opgemaakt, hoeveel dagdiensten per jaar daaraan besteed werden, de geldswaarde daarvan werd berekend en dit bedrag der irigatie-afdeeling ter verwerking toegestaan. Gemakkelijk is aan te toonen, dat op deze bedragen nu reeds belangrijk is bespaard, en dit zal nog meer het geval zijn, als de geleidelijke verbetering der oorspronkelijk door inlanders, buiten eenig toezicht, aangelegde werkjes, haar beslag heeft gekregen. Tot dusver werd een gedeelte der onderhoudssommen tot verbetering aangewend. Zoo werden verscheidene werkjes, die door de dessa werden onderhouden en waarvoor kosteloos materialen geleverd werden, onder toezicht van de ambtenaren gebracht, hetgeen ten gevolge had, dat de dessadienst door heerendienst werd vervangen, en de materialen betaald.

In den post voor personeel komt ook de betaling van het inlandsch personeel voor, en dit kwam gedeeltelijk vroeger onder anderen hoofde ook op de begrooting voor. Had men zich eenvoudig tot het gewone onderhoud bepaald, de winst daarop behaald zou ruim de meerdere kosten van personeel gedekt hebben. Voor die meerdere kosten heeft men dus verkregen: een belangrijke verbetering en dikwijls ook uitbreiding der werken, vooral merkbaar in een belangrijke ontlasting der bevolking opzichtens heeren- en dessadienst, een goede en geregelde exploitatie, en eindelijk een uitgebreide kennis van den toestand, die als grondslag kan, en *moet* dienen voor verdere uitbreiding van het bestaande en het in het leven roepen van nieuwe complexen van bevloeiïng.

In het vorenstaande heb ik mijne meening nader toegelicht, die zich als volgt laat formuleeren:

1°. De bestaande bevloeiïng, ook die welke thans uitsluitend in handen der inlanders is, moet onder technisch beheer gebracht worden.

2°. De aanleg van nieuwe complexen van bevloeiïng en de uitbreiding van bestaande moet volgen op, en niet voorafgaan aan het onder 1° genoemde.

R. V. D. BROEK D'OBRENAN.
laatst Sectie-Ingenieur der
Irrigatie-Afdeeling Brantas.

Wij zijn den heer v. d. B. d'O. zeer dankbaar voor de welwillendheid om datgene, wat hij in de Openbare Vergadering van Maandag 12 Mei bedoelde, nader in ons blad uiteen te zetten. Dit komt, zooals ook uit het officieel verslag in de Indische Mercuur van 27 Mei a.s. zal blijken, geheel overeen met de opvatting van den Voorzitter, toen hij de opmerking maakte, dat het beheer, ook van de bestaande irrigaties tot het „degelijk" stelsel van irrigatie behoort, dat men in 't rekest op 't oog heeft.

Eene vraag zij ons hier echter veroorloofd: Zou het noodzakelijk zijn, dat de aanleg van nieuwe complexen van bevloeiing wachten moet op de volledige totstandkoming van den, aan het slot van bovenstaand stuk sub 1°. aangegeven, hoogst nuttigen en noodigen maatregel?

Ieder uitstel van mogelijke vermeerdering der nuttige bevloeiing van de rijstvelden achten wij, gelet op den actueelen toestand, hoogst schadelijk.

E. v. Z.

Aan den Redacteur van het Koloniaal Weekblad.

Dat de ramp van Martinique ook hier de gemoederen in beweging bracht, lag voor de hand en dat de *Nijmeegsche Courant* dadelijk de vraag opperde, of er in onze stad ook niet een sub-comitie gevormd moest worden, om gaven te verzamelen tot leniging, was niet minder begrijpelijk.

Ons Afdeelingsbestuur van „Oost en West" beducht, dat door dit *nieuwe* de door hongersnood en andere rampen zoo zwaar geteisterde Javaantjes er onder lijden konden, richtte dadelijk in dat dagblad een woord tot de ingezetenen van Nijmegen. De Redactie had de welwillendheid ons stuk op te nemen, echter met eene nota, die ons vreemd deed opkijken, waarom wij tot eene rectificatie overgingen.

De twee nummers van de *Nijmeegsche Courant*, waarin een en ander voorkomt, ben ik zoo vrij U toe te zenden, daar de vermelding van de zaak in het Koloniaal Weekblad onze Javaantjes ten goede kan komen.

Inmiddels, hoe kenschetsend weer, dat de Dagbladen over den Martinique-ramp zooveel meer te lezen geven, dan ze 't doen over iets, als 't ware, in eigen boezem!

Wat al vorstelijke giften voor den vreemde vermelden zij!

Arme Javaantjes, kondet gij ook zoo iets in 't vooruitzicht stellen als 'n Legioen van Eer, hoeveel diligentie zou er dan ook voor U worden ontwikkeld!

Nijmegen, 20 Mei. K. F. CASPERSZ.

De hierboven aangehaalde stukken uit de „Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant" van 16 en 17 Mei zijn de volgende:

„Ingezetenen van Nijmegen,

Nu de *Nijmeegsche Courant* de vraag oppert, of er geen sub-comité gevormd moet worden voor de ramp op Martinique, vestigen wij uwe aandacht op de pogingen, aangewend door het bestuur van onze afdeeling der vereeniging „Oost en West", om gelden te verzamelen voor de door hongersnood zoo zwaar geteisterde Javanen. Ons dunkt, *die gaan vóór.*

Immers, *Java* is de *kurk*, waar Nederland op drijft. Verliezen wij Java, dan daalt Nederland net zoo diep, als nog onlangs Spanje daalde. En, *Java verliezen wij niet, als wij ons den Javaan tot vriend houden.*

Het Bestuur voornoemd,

MEVROUW VON BOSE, } Kelfkensbosch
E. VON BOSE, }
K. F. CASPERSZ, Bottendaal 42.
WETHMAR, Slichtenhorststraat.
DE LAIVE, Groesbeeksche straat.

[Wij herinneren het bestuur der afdeeling van „Oost en West" aan de woorden: men kan het eene doen en het andere niet nalaten. Toen wij de geïncrimineerde vraag stelden, hebben wij er niet in het minst aan gedacht, de blijkbaar door het bestuur terecht gehuldigde leer: „charité bien ordonnée commence par soi-même" omver te stooten, maar, nu uit alle rijken giften inkomen voor de slachtoffers van die verschrikkelijke ramp op Martinique, behoeft ons land niet achter te blijven, dat toch ook zijne belangen heeft in de West. Zou het bestuur der afdeeling van „Oost en West," welke vereeniging zich blijkens haar naam niet *alleen* inlaat met onze Oost, het soms ook kwalijk hebben genomen, als eens een van *onze Antillen* door eene dergelijke ramp bezocht was geworden en men in Frankrijk bijdragen inzamelde voor de slachtoffers? RED.]

Aan de Redactie der „Prov. Geld. en Nijm. Crt."

In antwoord op uw onderschrift op onze „herinnering aan de ingezetenen van Nijmegen", dat reeds sedert geruimen tijd door de vereeniging „Oost en West" gelden worden ingezameld voor de door hongersnood geteisterde Javanen en onze daarin uitgedrukte meening, dat *die* vóórgaan, zelfs *vóór* de slachtoffers op Martinique, zij 't ons vergund onzen twijfel uit te drukken, of u de strekking van ons schrijven wel begrepen hebt.

Wij zijn niet gekant tegen ondersteuning van slachtoffers van de eene of andere ramp, wàar ook op de wereld, maar wij brachten slechts in herinnering, dat noch in ons land, noch in onze stad gehuldigd was de leer: „charité bien ordonnée commence par soi-même", eene leer, die, *ook volgens u*, terecht gehuldigd moet worden.

Slechts hoogst enkelen in Nijmegen hebben tot nog toe aan onze roepstem voor Java gehoor gegeven en blijkens verschillende berichten is ook daar leniging van bittere ellende, *reeds sedert lang*, hoog noodig.

Met de opname dezer regelen, waardoor, hopen wij, misverstand zal worden voorkomen, zult u het bestuur van „Oost en West" ten zeerste verplichten.

Het bestuur van „Oost en West".

[Wij nemen gaarne nota van bovengenoemde verklaring van het bestuur van „Oost en West", maar geven dit dan toch in ernstige overweging, om zich bij eene volgende gelegenheid reeds *den eersten keer* duidelijker uit te drukken. RED.]"

Iets over onze specerij-eilanden: Banda en Amboina.

(*Slot.*)

De zedelijkheid laat op Ambon ook wel wat te wenschen over en ik schrijf dit voor een deel toe aan 't mankeeren op het eiland van een voldoend aantal krachtige mannen.

Toch ligt het in het volkskarakter, om soldaat te worden en de jongeling, die voor den militairen dienst ongeschikt wordt bevonden, heeft veel van zijne bekoring voor de Ambonsche schoonen verloren.

Aandoenlijk is het, om tegenwoordig te zijn bij het afscheid nemen der nieuwe soldaten van hunne bloedverwanten.

Zoodra zij soldaat zijn, gaan zij weg van Ambon.

Vaders, moeders, broers, zusters, ooms, tantes, neven, nichten, vrienden en kennissen gaan mede naar den steiger, waar de boot voor vertrek klaar ligt.

Allen huilen en snikken.

Aandoenlijke liederen, waarin het goede van Ambon bezongen wordt, waarin vaarwel wordt toegeroepen aan de geliefden, klinken voor het laatst en lang nog wordt de vertrekkende stoomer, die den beminden zoon of bloedverwant wegvoert, nagekeken en nagewuifd.

Het familieleven wordt op Ambon hoog in eere gehouden; de meeste genoegens worden in den huiselijken kring gezocht. De leden eener familie zijn elkaar zoo veel mogelijk tot steun.

Een Ambonees is behulpzaam van aard en zal, zoo hij eenigszins kan, den armen landgenoot bijstaan.

Hun grootste genot is, zich 's-avonds, te vereenigen en op de maat van eentoonige muziek, met elkaar, vóór de erven hunner woningen te *menariën* (dansen).

Gedurende de geheele maand Januari wordt het

ADVERTENTIEN.

TE HUUR:

Gemeubileerd Benedenhuis, bevattende 4 Kamers, Serre, Tuin, Keuken, enz. Huurprijs f 600.— per jaar. Ook is de geheele inboedel over te nemen. Br. fr., no. **1069**, bureau v. d. blad.

Pension.

Trompstraat 342, Gem. Appart.
Gelegenheid tot dineeren, à f 1 p. persoon.
Gelegenheid tot baden.

Verlofgangers in Amsterdam.

Voor 60 pCt. van den inkoopsprijs of ongeveer f 550.— ter overname aangeboden, in September 1902 of later, een eenvoudige

Inboedel,

twee jaar geleden nieuw gekocht voor eene groote familie uit Indië. Desverkiezende ook overtenemen de huur der woning, zijnde een ruim benedenhuis, nabij het Leidscheplein, huurprijs f 500.— 's jaars. Reflectanten wenden zich tot Bureau dezes onder motto „INBOEDEL".

BOEKHOUDEN.

Opleiding voor examens en praktijk
door **G. L. REINDERHOFF,**
Obrechtstraat 3. Den Haag.
Leeraar M. O. Boekhouden, Assistent v/h. Nederl. Inst. van Accountants, Gedipl. en pract. Boekhonder.

Leeraar M. O.
SCHOONSCHRIJVEN.

Verbetering van slecht, moeilijk schrift in fraai, vlug loopend, volgens practische, vlugge methode. Aanbevolen in het belang van studeerenden, handelsbedienden, ambtenaren en allen, die werkzaam zijn in of solliciteeren naar administratieve betrekkingen.

Opleiding voor Examen M. O.
Buiten Den Haag les per correspondentie.
Billijke voorwaarden.

Haagsch
Publiciteits Bureau
Gebouw Mercurius
NOORDEINDE 33.
Plaatsing van annonces in
alle bladen der wereld.
Voor de **INDISCHE BLADEN**
vrage men de
bizondere voordeelige voorwaarden

P. G. DUNGELMANN,
Hoogstraat 34 — Telephoon n°. 94,
'S-GRAVENHAGE.
Specialiteit in fijne Worts- en Vleeschwaren.
EXPORT NAAR DE INDIEN
onder garantie van goede overkomst.

Tandpoeders, Tandwaters, Tandborstels
Teerzeep van Mouson.
Creolinzeep van Pearson.
Toiletzeepen van Eeckelaers.
Sanders Medicinale zeepen.
De beste soorten steeds voorradig bij
Mej. E. DE LEEUW,
PRINSESTRAAT 42, DEN HAAG.

Eduard Pelger,
„La Haye"
Chapellerie
Civile et Militaire
N° 39 Prinsestraat N° 41.

Uit JAVA's BINNENLAND.

Boeka: „Een Koffieopziener".
Prijs: Ingenaaid f 2.90; gebonden f 3.50.
Boeka: Pàh Troeno.
Prijs: Gecartonneerd f 3.90.
(Zie: Boekaankondiging in „Het Koloniaal Weekblad" No. 23 van 14 Nov. 1901 en No. 5, 18 April 1902).
Uitg. van F. VAN ROSSEN, Amsterdam.

HAAGSCHE MUZIEK-HANDEL HOFSPUI N°97. **ENDERLÉ en OOSTERVEEN HOFSPUI N°97.**

DE ADELAAR

Heerenkleeding-Magazijn
„DE ADELAAR",
Spuistraat 31, DEN HAAG, over de Passage.
INTERC. TELEFOON No. 1199.

Specialiteit in PRIMA QUALITEIT KLEEDINGSTUKKEN.
voor HEEREN en JONGEHEEREN, in elke taille groote keuze.
In Kinderkleeding hebben wij steeds een uitgebreide keuze der nieuwste modellen voorradig.
Steeds Nouveauté's in Stoffen en Modellen.
☛ Grootste inrichting voor KLEEDING NAAR MAAT 1e Etage.
UNIFORMEN, LIVEREIEN, AMBTSGEWADEN.
Uitrustingen voor Oost en West.
Tailleurshuis 1e Rang.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 317.

Ontvangen: Versche indische kruiden - kripiek melindjoe
Manissan Boea-atap - assem - king kiet etc.
Atjar tjampoeradoek - djeroek nipis - temoe temoe.
Gandaria & Salak assien - Sirih - Samballans - Ketella etc.

E WEKKER,
Coöperatieve Vereeniging.
Afdeeling „huisarbeid",
Zeestraat 31. Den Haag.
Hoeker's Aardewerk.
Friesch Houtsnijwerk.

IN ROBES
Fransche Coupe.
Maison L. Carrière, „Gratio".
Reform kleeding naar keuze.
SPECIALITEITE IN INDISCHE KLEEDINGEN.
Attesten ter inzage. ***113, Van Swietenstraat 113. Den Haag.***

De WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE
met verschillende „plans".

Uitgave der firma **Dussel en De Leeuw, Prinsestraat 32.** Met medewerking van Mr. J. LAST, adv. en proc. en Th. ANEMA, architect. Verschijnt van af heden **3 maandelijks** met **wekelijksch supplement.**

In deze gids worden behandeld allerlei onderwerpen in het burgerlijk en maatschappelijk leven van practisch belang.

Abonnementsprijs f 2.50 per jaar. **Afzonderlijke nummers f 0.25.**

Abonnementen worden aangenomen en afzonderlijke nummers verstrekt Prinsestraat 32

Ook ligt deze gids op de **informatiebureaux** der Vereeniging **„Oost en West"** te **'s-Gravenhage** en te **Weltevreden** ter beschikking van belangstellenden.

Verhuizingen door geheel Europa (onder garantie).
R. GLASTRA,
Bierstraat 5, Den Haag.
Attesten ter inzage van af 1888.
MANDEN en KISTEN gratis in bruikleen.
BERGPLAATS voor INBOEDELS.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD"
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Gedé	31 Mei	12 Juni	17 Juni	6 Juli	8 Juli
Sindoro *	14 Juni	26 Juni	1 Juli	20 „	22 „
Salak	28 „	10 Juli	15 „	3 Aug.	5 Aug.
Lawoe	12 Juli	24 „	29 „	17 „	19 „
Ardjoeno	26 „	7 Aug.	12 Aug.	31 „	2 Sept.
Soembing	9 Aug.	21 „	26 „	14 Sept.	16 „
Goentoer *	23 „	4 Sept.	9 Sept.	28 Sept.	30 Sept.
Oengaran	6 Sept.	18 „	23 „	12 Oct.	14 Oct.

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFEL-WIJNEN
AGUILAR'S
ZIJN **alom bekend.**
HEERENGRACHT 3-52,
Den Haag.
Succursales: UTRECHT, LEIDEN.
„De wijnen van dit huis zijn verkrijgbaar bij den heer **„B. DE BAS & Co."** te Batavia, Hoofdagent voor West-Java."
Correspondentie te adresseeren aan:
Maison Antonio Aguilar.

VERHUIZINGEN
onder garantie.

Bergplaats voor Inboedels
(GARDE-MEUBLE)
VERPAKKING
(Emballage)
van alle soorten van goederen ter verzending door de geheele wereld.
DE GRUIJTER & Co.
AMSTERDAM, DEN HAAG, ARNHEM.
Leidschekade 70. Westeinde 48. Parkstr. 70/71.

Gevestigd
het MAGAZIJN van
Kantoor-, Schrijf- en Teekenbehoeften, Luxe-, Reis- en Toiletartikelen.
FIJNE LEDERWAREN ENZ.
Hoogachtend **L. GRIJSEELS,**
PIET HEINSTRAAT **112.**
(tegenover de Van Galenstraat.)

OVERHEMDEN

NAAR MAAT.
G. Lörtzer
CHEMISIER.
HOOGSTRAAT 24/26. DEN HAAG.

Bekroond te Amsterdam met Gouden en Zilveren Medailles.

SPIEGELS.

Een uitstekend **adres** voor het aanschaffen van **SPIEGELS, SCHILDERIJEN, PORTRETLIJSTEN, LIJSTEN voor OLIEVERF-SCHILDERIJEN, MORA-STANDAARDS,** enz. enz., **Nieuwe Haven 140—141,** is de fabriek, waar deze artikelen worden gemaakt, solide en zeer billijk.

GROOTE KEUZE
Gravures, Etsen, Imitatie-Aquarellen, enz.

Inrichting tot het **opnieuw vergulden** van oude Spiegel- en Schilderijlijsten en **schoonmaken** van Gevlekte Gravures.

P. J. GRAMWINCKEL,
Hofleverancier.
Telephoon-Interc. No. 1059.
FABRIEK en KANTOOR
NIEUWE HAVEN 140.
Filiaal: PIET HEINSTRAAT 81.

Speciaal ingericht voor HEERENKLEEDING op Maat.
J. V. v. d. AREND,
MARCHAND-TAILLEUR.
Van Kinsbergenstraat 100,
's-Gravenhage.
STEEDS VOORHANDEN:
Fransche en Engelsche Stoffen.

Grootste Keuze.

Franco levering door het geheele Rijk
Th. A. A. SIMONIS,
Groenmarkt 34,
over de **PRINSESTRAAT**
DEN HAAG.

Miele & Co.
Veenestraat 50
DEN HAAG.
Fabriek en Magazijnen
van duurzaam Verzilverde
ARTIKELEN
VOOR
Luxe en Huishoudelijk gebruik.

Abonnement voor niet-leden.

Ondergeteekende verklaart zich te abonneeren op het Koloniaal Weekblad orgaan der Vereeniging „OOST en WEST" à f 2.— per jaar.

Naam: *Woonplaats:*

Verzoeke dit biljet na invulling uitteknippen en aan de Uitgevers van dit blad, Haagpoort 4, den Haag te zenden.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

Bijblad
VAN
HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Vrijdag 23 Mei 1902.

Nieuw-jaarsfeest gevierd, dan bij dit, dan bij dat familielid aan huis.

Dan hoort men overal het rumoer der avondfestijnen, die tot laat in den nacht of tot vroeg in den morgen worden voortgezet.

Reeds vroegtijdig gaan de vrouwen, beladen met de noodige koopwaren, naar de passar (markt).

De Ambonees is er trotsch op, dat twee keeren daags „markt" wordt gehouden.

Dit was, eertijds vooral, noodig, toen de visch aanvoer zoo overvloedig was. Deze toestand bestond vóórdat de scheepvaart voornamelijk door stoomschepen werd gedreven. De baai van Ambon was toen vischrijk, als geen ander vaarwater ter wereld. Nog vertoonen zich op gezette tijden reusachtig groote scholen visch in de baai en de wijze, waarop deze gevangen wordt, vereischt straks eene afzonderlijke beschrijving.

Doch nu eerst naar den passar. Wij vinden daar ten verkoop aanbieden, naast groenten: vleesch en visch, vruchten: als de goudgele pisang, de saprijke manga, de overheerlijke mangoèstan, de verleidelijke langsap of doekoe, de frisch zoete gendria, de olierijke kanari (amandelsoort), de onvergelijkelijke doerian en nog andere, die mij nu niet te binnen schieten.

Zoo als ik zeide, worden al deze heerlijkheden, in den regel, door vrouwen naar de markt gebracht en wel in groote platte manden, waarop de koopwaren zijn opgestapeld en die door haar op het hoofd worden gedragen.

Het is werkelijk dikwijls moeilijk belanceerwerk, vooral wanneer de manden, als onderlaag voor groenten en vruchten, belegd zijn met een aantal sago broodjes, waarover later meer verteld zal worden.

De visch heb ik reeds genoemd, als een druk marktartikel.

Wanneer de tijd daar is, dat een zekere vischsoort de baai in groote scholen bezoekt, ziet men 's avonds een groot deel der bevolking zich wijden aan den vischvangst.

Langs de geheele lengte van den baaioever ziet men dan lichtjes en ieder lichtje dient tot verlichting van een vaartuigje, door één, hoogstens door twee personen bestuurd. Deze vaartuigjes heeten *lipa-lipa* en gelijken op uitgeholde boomstammen. Het besturen dier *lipa-lipa* is niet ieders werk; elke Ambonees, of Amboneesche is er echter in bedreven.

Fantastisch is het effect, veroorzaakt door die zee van lichtjes op de binnenzee.

Nog is de vangst gewoonlijk enorm, de visch wordt gedroogd, gerookt, want ook de Ambonees moet zorgen voor de magere jaren.

Ouden van dagen zien echter met wrevel de stoomschepen aan, die, zeggen zij, de visch uit de baai verjaagd hebben. De Ambonees toch leeft van visch en sago, zóó, dat hij 's morgens b. v. eet: visch en sago, 's middags: sago en visch, en 's avonds weer: sago en visch.

De bevolking houdt zich dan ook eensdeels bezig met vischvangst, anderdeels met de aanplant en het onderhoud van sagopalmen.

De sagopalm is voor den Ambonees, wat het padiveld (rijstveld) is voor den Javaan.

Zijn sagobosch, grooter of kleiner naarmate van de meerdere of mindere welgesteldheid van den eigenaar, is zijn *„alles"*. De sagoboom is noodig voor zijn levensonderhoud.

Sago wordt in allerlei gedaanten gegeten: in vasten, vloeibaren, lijmerigen, gekookten, gebakken, geroosterden vorm.

Sago wordt geklopt uit de sagoboomen. Dit kloppen heeft plaats, als de boom of palm, — want het is een palmsoort — den leeftijd van ± 20 jaren bereikt heeft. In dien tijd vertoont de boom aan zijn kruin een roode bloem. De palm wordt alsdan omgehouwen en in stukken van ongeveer 2 m. verdeeld en deze weder in tweeën gespleten. Nu blijkt, dat het inwendige, het merg, sago is.

Dit merg wordt er uitgenomen en ter dege gereinigd en naar gelang van het doel, dat men er mede voor heeft, voor het gebruik bereid.

Ieder rechtgeaard Ambonees eet het liefst sago; toch heeft de rijst het oudvaderlijke voedsel trachten te verdrijven, sedert stoomschepen geregeld Ambon aandoen en deze dit voedsel van den Javaan ook elders invoeren.

Maar behalve sago leveren de palmen nog veel meer op.

Het blad wordt gedroogd en verschaft dan aan den Ambonees eene dakbedekking voor zijne woning.

De takken leveren materiaal voor het vervaardigen van huishoudelijke artikelen en van stijlen, tot het maken van de omwanding zijner stulp.

Van de vezels, die langs den buitenkant van den boom groeien, maakt hij *„goemoetoe"* (touw), waarmede hij de stijlen en bindten van zijn huis aan elkaar bevestigt. Dit touw is zeer goed en zelfs in vele gevallen beter te gebruiken, dan ons touw. Het is dus heel natuurlijk, dat hij zijn palmen lief heeft, daar zij hem alles opleveren, wat hij noodig heeft voor zijn dagelijksch onderhoud, voor zijn onderkomen en huisraad, te meer, wijl hij — en dat is naar zijn aard — er heel weinig naar heeft om te kijken.

De sagopalm tiert op een vochtigen bodem. Nu is de regenval op Ambon, vooral van Mei tot September verbazend groot, maar behalve in dien bepaald vast terugkeerenden regentijd, valt er toch nog hemelwater genoeg.

De moussontijden hier vallen niet samen met die op Java; wanneer hier droogte heerscht — valt er regen in het deel van Ned. Indië, dat ten Westen van de „Piek van Bonthain" (bij Celebes) ligt en omgekeerd.

Nu ik gesproken heb over het uitoefenen van twee nationale bedrijven: visschen en sagopalmen kweeken en verwerken, moet ik met een enkel woord melding maken van eene industrie, inheemsch op Ambon, n.l. het vervaardigen van bloemen en vruchten van veeren van papegaaien of kakatoes en een soort van vliermerg *„Papetjeda"* genaamd.

Afgescheiden van het onheil, aangebracht door het beoefenen dezer industrie, daar Ambon ontvolkt is van vogels, moet eere gebracht worden aan de bezitsters dier fijne vingertjes, die met grenzeloos geduld een bouquet van veeren of een mandje vruchten samenstellen, welke de werkelijkheid al zeer bedriegelijk nabootsen.

Echter, de schaarste en de duurte van de te verwerke grondstof maken, dat de afgeleverde voorwerpen te kostbaar worden.

Een bouquet kost al spoedig f 20 à f 25.

Diezelfde vingertjes vervaardigen ook eene soort doozen van *gaba-gaba*, al weer een grondstof, afkomstig van de zachte deelen der takken van den sagoboom. Deze doozen zijn zeer licht en zeer geschikt om als verpakkingmiddel te dienen.

En nu moet ik mijnen lezers en lezeressen nog wat vertellen van een *aparte wereld*, om het zoo eens te noemen, een wereld, wier bewoners vooral in de omgeving van Ambon tieren.

Omgeving? En Ambon is een eiland! Ja, juist! Ambon is een eiland, van alle zijden door zee omgeven en in die zee leven de schepselen, die, de wereld, waarvan ik sprak, bewonen.

Ik bedoel de weekdieren-wereld.

Deze dieren vindt men in overgroote hoeveelheid in de zeeën, die Ambon en de andere Moluksche eilanden omgeven. Zij wonen in huisjes, die wij schelpen noemen.

De zee verbergt op verschillende diepten de meest uiteenloopende variëteiten, in vorm, in grootte, in kleur en de graagzieke verzamelaar kan hier de schoonste en de zeldzaamste exemplaren machtig worden.

Bespottelijk hooge prijzen worden voor enkele soorten, b. v. voor „de wenteltrap" betaald.

Reeds sedert eeuwen zijn verzamelaars en natuuronderzoekers bezig geweest die schelpen-wereld te leeren kennen; zij hebben haar in familiën, klassen en soorten gerangschikt, namen gegeven en die studiën beschreven in kostbare werken.

Vroeger hadden de schelpen groote handelswaarde; de markt schijnt nu echter eenigszins verloopen te zijn.

In een opstel als dit, kan ik alles slechts aanstippen. Ik ga op niets dieper in.

Voor hen, die van Ambon meer willen weten, staan de werken open van vroegere geleerden als Valentijn Rumphius en den professor Martin uit Leiden, die tijdens mijn verblijf aldaar Ambon bezocht en zijn natuur en bloemenpracht bestudeerde.

Na nog met een enkel woord gesproken te hebben van „de melkzee", een, naar ik meen, tot nog toe onopgelost verschijnsel, ga ik nog het een en ander zeggen van de vogelwereld.

De melkzee dan, zoo genaamd, om hare gelijkenis op melk, is, op gezette tijden, als een vrij breede stroom zichtbaar en strekt zich van af Banda noordelijk langs en voorbij Ambon uit.

De vogelenwereld, vroeger rijk bevolkt, telt niet vele vertegenwoordigers meer.

Zangvogels zijn er in 't geheel niet.

Een enkele parkiet en groene kakatoe laten hier en daar hun bonte pakje zien.

Toch wordt er veel handel in die vogels gedreven, maar die papegaaien, kakatoes en parkieten worden van uit Ceram en Ternate ingevoerd.

Indien een stoomschip Ambon voor Java verlaat, dan hangt het dek vol van die „Moluksche kanarievogels", die zeer mak, maar ook zeer kwaadaardig kunnen zijn.

In leelijk stemgeluid komen zij echter allen overeen.

Verder vindt men op Ambon het duifje, de timmerman (zoo geheeten, omdat het zoo bedriegelijk geluid 't hamemeren nabootst), de Piet van Vliet (naar het door hem voortgebracht geluid) en enkele andere.

Dan komt er nog voor de casuaris, die doet denken aan den struisvogel, zonder iets met dat dier te maken te hebben.

Inheemsch op Ambon is hij niet, hij paart er dan ook niet en is van Ceram ingevoerd.

De casuaris is zeer vraatzuchtig en in het bezit van een maag, die alles kan verdragen.

Ik zeg niet: verteren, want veel werpen zij door het darmkanaal weder uit, in denzelfden toestand, waarin zij het inslikten.

Die dieren kauwen niet, maar slikken alles in, wat zij vinden, o. a. stukken touw, heele notenmuskaat, klosjes garen, metalen voorwerpen enz.

Mist men het een of ander voorwerp van 't erf, waar casuarissen rondloopen, dan moet men maar zoeken in de uitwerpselen dier dieren en men wordt dikwijls beloond voor zijne moeite, vooral wanneer 't een metalen voorwerp was, want men vindt 't vaak en dan zeer netjes opgepoetst terug.

De gezondheidstoestand op het eiland is gewoonlijk redelijk goed.

Wel werd Ambon dikwijls zwaar bezocht door epidemieën en waarden kwaadaardige koortsen rond, die aan menig leven een ontijdig einde maakten, maar zeer zeker staat Ambon niet als ongezond te boek.

Zooals wij echter weten, is de bodem van Ambon niet erg betrouwbaar en heeft in 1898 eene ondergrondsche aardinstorting, een groot deel der stad en het fort verwoest.

Toch is Ambon zelf niet vulkanisch, althans nu niet meer.

De ondergrond schijnt echter te lijden te hebben van de vele, misschien wel onderzeesche-bevingen, daar het eiland ligt in den vulkanischen gordel, die bij Banda begint en door den geheelen Archipel zich uitstrekt.

Veel droefheid, door verlies aan menschenlevens en aan aardsche goederen werd op Ambon na deze catastrophe geleden. De tijd en de offervaardigheid hebben veel leed hersteld, maar toch, de vrees bekruipt velen, dat Ambon op nieuw te een of anderen tijd door onheilen zal worden bezocht.

Die vrees benadeelt den handel en onderdrukt iederen ondernemingsgeest. Moge de toekomst voor het schoone eiland en zijne ons zoo trouwe bevolking zonniger worden, moge het beiden goed gaan!

Evenals andere Indische gewesten, wordt Ambon bezocht door de „Lepra", die afschuwelijke ziekte, welke hare slachtoffers maakt tot verworpelingen voor zich zelven, voor hunne eigene familie, voor de geheele maatschappij.

Geschuwd als de pest, waren de slachtoffers der melaatschheid rond, totdat de dood hen verlost uit hun onnoemelijk lijden.

Mocht toch de wetenschap zich eindelijk eens duidelijk en vast over deze ellendigste aller ziekten uitspreken.

Na nog even gewezen te hebben op het groote gevaar voor vele jongelieden, die gunsten aannemen van het Inlandsch-Ambonsche vrouwelijke geslacht, en die niet beloonen door 't aangaan van een huwelijk, daar alsdan een teleurgesteld gemoed, wraakgierig geworden, zich niet ontziet, door vergif een einde te maken aan een dikwijls nog hoopvol, jong leven, wil ik deze causerie eindigen.

Moge mijn voorbeeld andere leden van „Oost en West" aansporen, om ook eens iets mede te deelen uit hunne herinnering, over plaatsen, waar zij korter of langer vertoefden, dan geloof ik, dat de Nederlanders, die een en ander lezen willen, min of meer een juist begrip kunnen krijgen, van het heerlijke, zonnige land, dat met zulke onverbreekbare banden aan Nederland verbonden is, maar dat zoo weinig Nederlanders kennen.

Het verspreiden van populaire kennis, is, in verband met 't streven van Oost en West, mijn doel met dit schrijven.

Moge dat doel meer en meer bereikt worden!

Nijmegen, 16 April 1902. E. VON BOSE.

De Ramp van Martinique.

Uit de *„Questions Diplomatiques et Coloniales"* van 15 Mei, die wij gisteren avond ontvingen, deelen wij 't volgende mede:

In de eerste dagen dezer maand begon de vulkaan Pelée, die sedert lang geheel uitgedooft scheen, teekenen van inwendige beroering te vertoonen.

Den 3den Mei kwam er een lava-stroom te voorschijn, die naar den kant van het dorp Sainte-Philomèle vloeide en de plantages van de fabriek Guérin vernielde. Tegelijkertijd werden een honderdvijftigtal personen gemist; men vermoed echter, dat zij niet zijn omgekomen, doch elders heen gevlucht. Den 6den en 7den bleef de lava gestadig doorvloeien, gepaard met hevige aardbevingen.

Den 8sten Mei omstreeks 8 uur 's morgens had een ontzettende uitbarsting plaats; te midden van dikke rookwolken steeg een reuzenkolom van gloeiende asch, modder en steenen ten hemel en viel plotseling neder op de stad Saint-Pierre en hare reede. In een oogwenk stonden alle huizen der stad, alle schepen in de haven en de geheele kust tusschen de dorpen Prêcheur en Carbet in lichte laaie. Eén enkel vaartuig, de Engelsche boot *Roddam*, die stoom op had is, hoewel erg ontredderd, aan de ramp kunnen ontkomen, door dadelijk het ruime sop te kiezen.

De Fransche kruiser *Suchet*, die zich te Fort de France bevond, spoedde zich naar de plaats des onheils en bereikte die tegen twee uur in den namiddag. Tevergeefs trachtten de officieren te landen; de brand was zóó hevig, dat naderen onmogelijk bleek. Geen levend wezen was er te bekennen, de kaden lagen opgehoopt met lijken. Slechts een dertigtal personen drijvende op wrakken der schepen konden worden gered. De *Suchet* begaf zich daarop naar Guadeloupe, om ongeregeldheden te voorkomen, zonder de bevolking, die van daar naar Fort de France vluchtte, kwam eerst den 10den 's morgens weer bij Saint-Pierre terug en vond toen alles nog brandende; ook de uitbarsting hield nog aan, ofschoon minder hevig. Men kon nu ten minste in de straten der stad komen, en de onder het puin liggende en in staat van ontbinding verkeerende lijken uit een hygiëenisch oogpunt verbranden. Ook de omstreken van Saint-Pierre, vooral aan den noordkant, van het eiland, hadden eenigszins geleden, slechts het dorp Morne-Rouge was gespaard gebleven.

* * *

Om een juist beeld van het verloop en ook van de gevolgen der ramp te krijgen, moet men eenigszins de geographische gesteldheid van het eiland Martinique kennen.

Het wordt over zijn geheele lengte doorsneden door een bergketen, die er om zoo te zeggen de ruggegraat van vormt. Van de reeks bergtoppen is die van *Carbet* (1207 M.) de hoogste en aan den noordkant bedekt met het dichte bosch, *Morne Vert* genaamd. De bergketen neemt naar het noorden gestadig in hoogte af en in zijn verlengde staat geheel afgezonderd de berg Pelée, die door zijn vroegere uitbarstingen een regelmatigen kegelvorm heeft gekregen met bijna rechtstandige hellingen van de zee naar den top Tusschen de *Morne Vert* en de *Pelée* is een bergpas, waardoor de voornaamste weg loopt, die beide kusten vereenigt, de windkust, die het geheele jaar door is blootgesteld aan den noord-oosten wind en de *onder-den-wind-kust*, die door het gebergte beschut wordt. Op het hoogste gedeelte van dien pas ligt het dorp *Morne-Rouge*.

De hellingen van den berg Pelée, de zadelrug van den Morne Rouge, en de uitloopers van *Morne Vert* begrenzen dus een breede vallei, die naar het zuidwesten open is en in *Saint-Pierre* eindigt. Zoolang de uitbarsting niet al te hevig was, gleed de lava-stroom langs de steilste hellingen, voornamelijk langs de bijna loodrechte ravijnen naar Sainte-Philomèle. Maar den 8sten Mei werden de uitwerpselen van den vulkaan door de noord-oost passaat winden zuid-westwaarts gevoerd, in de richting van een scherpe hoek, waarvan de as juist over *Saint-Pierre* liep en de beide beenen ten westen Prêcheur en ten zuiden *Carbet* bereikten, terwijl *Morne-Rouge* buiten het verwoestingsgebied bleef.

Binnen enkele seconden stond de geheele kust van Prêcheur in brand door den regen van gloeiende asch en slechts enkele minuten na het begin der uitbarsting was ook voor de weinigen, die daaraan waren ontkomen, alle kans van te vluchten weggenomen. De brand werd onderhouden door de steeds neervallende asch en gevoed door 't uitgeperste suikerriet (ampas) en de opgestapelde vaten rhum, die uit de melasse te St. Pierregestookt wordt.

Om zoo te zeggen niemand werd gered en de gansche bevolking van ruim 30000 zielen, die tusschen le Prêcheur en Carbet woonden, waaronder ongeveer 24000 zwarten en 6000 creolen en blanken, is vernietigd geworden.

Creolen zijn in West-Indie geboren volbloed europeanen, terwijl de schrijver onder zwarten verstaat: zoowel de negers als hunne afstammelingen door kruising met de europeanen (métis).

* * *

De gevolgen van de ramp zullen zeker zeer ernstig, zijn voor de toekomst van Martinique, dat in 't hart getroffen werd. Fort-de-France is wel de hoofdplaats en de zetel van Regeering en ambtenaren, maar St. Pierre was de voorname industriestad en handelshaven.

Onmiddellijk na de ramp zochten duizenden uit den omtrek in Fort de France een schuilplaats en men was verplicht levensmiddelen en vooral geneesmiddelen te halen van Guadeloupe.

Toch behoeft er geen vrees te bestaan voor hongersnood omdat het grootste deel van het eiland is gespaard gebleven en voldoende voedingsmiddelen voor de negers blijft opleveren; wellicht zal het noodig zijn om in den eersten tijd, wat brood en meel betreft, het blanke ras op ration te stellen.

Saint-Pierre was het entrepot, waar men van alle kanten provisie kwam halen. De vernieling van alle magazijnen zal in de eerste tijd lastig zijn, maar toch van minder beteekenis in een land, waar de voor kleeding en huisvesting noodige zaken zoo eenvoudig zijn. Wat de vermelde fabrieken betreft, deze hadden hun jaarwerk (van Januari tot Juni wordt het suikerriet geoogst en verwerkt) bijna achter den rug en reeds verzonden.

Wat men zich bijna niet kan voorstellen is de verwarring, die op burgerlijk, commercieel en economisch gebied het gevolg moet zijn van het op eens verdwijnen van ambtenaren, notarissen, professors, kooplui, makelaars, bankiers, cargadoors, enz., en tegelijk daarbij al hunne bureaux, koopmansboeken, papieren en aanteekeningen.

Gansche families vernietigd met hun fortuin, hunne huizen, hunne plantages. Of wel een enkele van zoo'n familie overgebleven, die slechts het afgebrande goed en de lijken zijner naastbestaanden terugvindt.

Saint Pierre was ook de plaats, waar de kinderen der blanken uit alle oorden van 't eiland ter schole werden gezonden en ook deze zijn omgekomen. Er is daardoor bijna geen Creoolsche familie op Martinique, die niet door de ramp getroffen werd.

Ook de getalsverhouding tusschen blanken en zwarten is er door gewijzigd. Vóór de ramp waren er 12000 creolen op de 190000 inwoners van 't eiland. Nu is die verhouding 6000 op de 160000.

Varia.

Een Spiegel voor Buitenzorg. *„Prosperous British India"*, door *William Digby* is een zwaarlijvig boek, en bevat onthullingen, ernstig genoeg om ontstemming te veroorzaken, maar het talent van een Multatulie ontbreekt, die het vuur der verontwaardiging ontsteken moet, en daarom zal het geen indruk maken, allerminst op een volk, dat door zijn eigen grooten Tennyson *„the most beastly self-satisfied nation in the world"* werd genoemd.

Het oogenblik is trouwens ook ongunstig. Het Britsche volk heeft tegenwoordig wel wat anders te doen, dan zich te bekommeren over den armen Indiër, duizenden mijlen ver, die sterft van den honger, ook al zijn het er 19 millioen in tien jaar tijds.

Van 1800—1825 kwamen in Britsch-Indië vier hongersnooden voor; van 1875—1900 tweeëntwintig! Die van 1877—'78 alleen kostte vijf millioen menschenlevens.

Digby ziet geen uitkomt, geen verbetering, geen kans op andere inzichten of ander beleid bij de regeering; hij weet alleen, dat de armoede erger zal worden, en het lijden van 90 pct. der gansche bevolking van 220.000.000 zielen chronisch is.

En waarom is hij daar zeker van? Omdat

1. er geen voorraadmagazijnen meer in de dorpen zijn;

2. er geen bezit meer is van gouden, zilveren en tinnen versierselen bij den minderen man;

3. de oude bedrijven van het volk te land en te water te niet zijn gedaan en allen op de bebouwing van het land zijn aangewezen, zonder kapitaal om het behoorlijk te ontginnen;

4. al het grootlandbouw- en groothandelbedrijf, de heele kusthandel, alle hooge en goed betaalde betrekkingen in handen van de overheerschers of van vreemde Oosterlingen zijn, die de winsten en verdiensten elders verteren.

Gedurende de laatste dertig jaren is jaarlijks op die wijze plm. f 360 millioen gulden aan het land, dat ze voortbracht, onttrokken.

En toch moet de Br.-Ind. onderdaan van zijn inkomsten van gem. f 7.20 's jaars f 1.50 afstaan aan belasting!

't Is een vreeselijke beschuldiging, een afschrikkend voorbeeld voor alle koloniënbeheerende landen.

* * *

Javanen-Emigratie. Sprekend van de overbevolking op Java, zegt de *Soer. Ct.* o.a.:

Op den voorgrond stellende, dat op verscheidene hoofdplaatsen in de buitenbezittingen reeds kleine groepen Javanen wonen, die zich er vrijwillig en voor altijd hebben gevestigd, komt het haar voor, dat de regeering van de aanwezigheid van die menschen voor de Javanen-emigratie partij moet trekken. De levensvoorwaarden van deze menschen zijn niet altijd gunstig, hier en daar ziet men de geëmigreerde Javanen als slecht betaalde daglooners hun brood verdienen. Wanneer de regeering nu in dit onzeker bestaan van de emigranten een voordeelige verandering bracht door bijv. aan hen grond af te staan en zoodoende den kleinen landbouw aanmoedigde, vooral door het aanleggen van sawahs; als zij hierdoor bij de aanwezige emigranten de liefde voor het nieuwe vaderland verhoogde, — als de regeering tot dit alles genegen was, dan zou immers door dezen zelf aan hun landgenooten op Java kunnen voorgehouden worden, welke vooruitzichten te bereiken zijn in de *negri baharoe* (nieuw vaderland.) De Javaan moet hooren, dat zijn rasgenooten *betah* (goed af) zijn in de nieuwe woonplaats, dan pas waagt hij het aan verhuizing te denken. Aanmoedigingen en voorspiegelingen van bestuursambtenaren hebben op hem weinig effect.

Inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederl.-Indië. Zesde Volgr. Dl. X, 1902, 1e en 2e afl.

Prof. Dr. A. C. Vreede: Herinneringen aan Dr. J. Pijnappel Gzn. — J. W. Winter: Beknopte beschrijving van het Hof Soerakarta in 1824. Met voorwoord en eenige noten van G. P. Rouffaer. — Prof. Dr. H. Kern: Bijdragen tot de spraakkunst van het Oudjavaansch. — C. M. Pleyte: Bijdrage tot de kennis van het Mahâyâna op Java (met afbeeldingen). — Dr. N. Adriani: Laolita i Wali mPangipi. Het verhaal van Wali mPangipi. Oorspronkelijke tekst in de Bare' e-taal (Midden-Celebes) met vertaling en aanteekeningen. — J. H. Meerwaldt: De Bataksche tooverstaf. — Prof. Dr. H. Kern: Oorsprong van het Maleische woord Bédil.

De Indische Mercuur, 25e jaarg. 1902. No. 20.

De Suikerconventie I. — Opstellen uit de praktijk der koffiecultuur II. — Gezondheidsleer voor den Kolonist. — Koloniaal Museum. — Kina en Kinine. Stoomvaartdienst tusschen Java, China en Japan. — Uitvoer van Java. — Telegramtarief van Nederl.-Indië naar Europa. — Soekaboemische Landbouwvereeniging. Nederl. Zuid-Afrikaansche Vereeniging. — Deli Spoorweg-Maatschappij. — Madoera Stoomtram Mpij. — Ned.-Indische Mijnb.-Mpij. — Mijnb.-Mpij. Redjang Lebong.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	23 Mei	6 Juni	11.20 's av.
Rotterdam, Lloyd,	30 „	13 „	11.30 's av.
Genua, Nederland,	3 Juni	17 „	9.15 's av.
Marseille, Lloyd,	27 Mei	10 „	6.30 's av.
Marseille, Fr. dienst,	31 „	14 Juni	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	23 „	6 „	1.— mid.
Napels, Duits. dienst,	26 „	9 „	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

Amsterdam, Nederl.,	31 Mei	14 Juni	11.20 's av.
Southampton, Eng.,	26 „	9 „	11.30 's av.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 3n van elke maand, alleen op verzoek.

Elken Dinsdag en Vrijdag 6.30 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 28n Mei 7.24 's av.

Lissabon den 3n en den 18n van elke maand 8.19 m.

ADVERTENTIËN.

Wol-Regime.

Depôt van het **Echte** Prof. Dr. G. Jaeger's **NORMAAL-ONDERGOED,** voor Heeren, Dames en Kinderen, *in Winter- en Zomer-qualiteit*, tot de laagste prijzen.

A. VAHLE & Co., *den Haag*, HOOGSTR 14 Telephoon 1218. *Rotterdam*, Hoogstr. 340. *Lijders aan Jicht en Rheumatiek ten zeerste aanbevolen.*

Specialiteit in Kousen en Tricot-Goederen in Katoen, Wol, Merino en Zijde.

☞ Bovengenoemde Firma hebben wij voor *'s-Gravenhage* den **Alleenverkoop** opgedragen.

WILH. BENGER Söhne, Stuttgart, **Eenige** geconcessionneerde Fabrikanten der **Echte** Prof. Dr. G. JAEGER's Normaal-Ondergoederen.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Hofleveranciers.

Nederlandsche Fabriek van **Borduur- en Passementwerken, Galonweverij** à Jacquard, **Photografiën** en **Teekeningen** van Vaandels. **Maconieke Artikelen** enz. worden franco ter inzage gezonden.

Zilveren Medaille Wereldtentoonstelling **PARIJS 1900.**

Aangekomen eenige witte Chineesche Schapevachten.

175 × 85 c/m.

f 7.--

Zeldzaam mooi.

VAN VEEN's Theehandel,
33 PLAATS, 's-GRAVENHAGE.
Telefoon 981.
SCHEVENINGEN, 109, Badhuisstraat.
Telefoon 4161.

G. KERNER & Co.

PRIJSCOURANT GRATIS en FRANCO.

Sigaren Magazijn

Korte Poten 21,

D. 't HART voorheen J. J. M. Graaf.

Import Export.

COSTUMES NAAR MAAT,
Gegarandeerde Coupe.
Specialiteit in:
Gekleede Costumes,
Mantelcostumes,
Mantels,
BLOUSES,
PEIGNOIRS,
Costuumrokken.

F. W. von Gemmingen,
13 Anna Paulownaplein — Den Haag.

GROOTE KEUZE in:
Zwarte en Gekleurde JAPONSTOFFEN.

Konink!. Nederl. Mandenfabriek en Magazijnen
Firma W. F. VAN VLIET.

Serre-Meubelen en Decoratie.

NOORDEINDE 158.

Volières, Vogelkooien.

Lange Beestenmarkt 4-6, Den Haag.

Het beste voedsel

is **BROOD**, wanneer het bereid wordt van 1e kwaliteit grondstoffen.

Om daarvan zeker te kunnen zijn, gebruike ieder, de producten van de

Zuid-Holl. Broodfabriek

WALDORPSTRAAT.

☞ In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

Bijzonder wordt de aandacht gevestigd op ons allerwege beroemd

ZOET ROGGEBROOD.

Goud, Zilver, Diamanten.

Schoolstraat ***No. 7,*** over de Vischbanken, DEN HAAG.

SPIJER. Internationale Watch en Waltham Horloges.

Atelier voor Reparatiën.

A. J. MESKER,
MEUBELFABRIKANT.
Hofspui 81, ***Telephoon No. 240,*** ***'s-Hage.***

Inrichting voor complete meubileeringen, zoowel in koop, als in huur.
Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.
PRIJZEN STERK CONCURREEREND.
Verhuurt mede Gemeubelde boven- en benedenhuizen.
GORDIJNEN. TAPIJTEN.

B. DERKSEN,

Brood- en Beschuitfabriek

„De Oude Vette Hen",

OPGERICHT 1680.

8, OUDE MOLSTRAAT—DRIEHOEKJES 8, 's-Gravenhage.

Hofleverancier.

Gewoon- en Luxe Brood, Beschuit, Krentenbrood, enz.

Geregelde bezorging door alle wijken der Stad en Scheveningen.

SPIEGEL- en LIJSTENFABRIEK

J. F. BOON,

Prins Hendrikstraat 77. ***'s-Gravenhage.***

Specialiteit in het Oververgulden en het Repareeren van Lijsten.

Handel in Gravures en Schilderijen in Olieverf.

EXPORT naar INDIËN.

WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN
opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma
FALKENBURG & Co.
's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,
wordt op aanvrage **gratis** toegezonden.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

F. H. BOTHE,
21, VEENESTRAAT — DEN HAAG.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.
Nouveaute's voor elk seisoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

MAISON de BRODERIES et de DENTELLES.
Madlle P. Ch. HOEK,
8 BAZARSTRAAT 8, LA HAYE.
Grand choix. ***Prix modérés.***
Lingeries fines, Rideaux Suisses, Mouchoirs etc.
TROUSSEAUX et LAIJETTES.

ISERIEF & Co.
VEENESTRAAT 16/18,
den Haag.
Magazijn van Garen en Band.
DAMES HANDWERKEN.
Natuur Wollen Ondergoederen
VAN
Jansen en Tilanus.
FRIEZENVEEN.

JAC. MOULIJN,
Opticien, Instrumentmaker,
2e Wagenstraat 95, Den Haag,
TELEFOON 704.
BRILLEN en PINCE-NEZ.
Voorschrift van Heeren Doctoren.
Artikelen voor Ziekenverpleging, Verbandstoffen, Breukbanden, Suspensoirs enz.
Aanleg en onderhoud van TELEFOON en ELECTRISCHE SCHELLEN.

Gasornamenten

Nieuwe Armen van af **f 0.60.**
Nieuwe Schuiflampen met Gloeilicht van af **f 5.50.**
Nieuwe 3-lichts Kronen mét Gloeilicht van af **f 17.**
Surpriselamp
met zijden Kap en Gloeilicht f 13.50.
NIEUWE Geijser-Badkachel,

Nieuwste systeem,
met groot nieuw BAD, met 3 jaar garantie en kostelooze plaatsing, **f 60.**
20a, Korte Houtstraat, Den Haag.
Telefoon 1207.

Allan & Co.
Koninklijke Nederlandsche
Stoom-Meubelfabriek
Magazijnen ter Meubileering.
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc.
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
Rotterdam. **Utrecht.**

A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Kayserzinn (niet te verwarren met Kaiserzinn). Orivit Osiris — Artistiek Tin.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15.

Corsmit Brossois Co.
Wagenstraat 18
DEN HAAG.

Inrichting voor complete

Meubileering,

geschikt voor Indiëns Familie
van af

Salon
Huiskamer
Slaapkamer
Logeerkamer
Dienstbodekamer
Keuken
Gangen

f 850,

Franco door geheel Nederland.

☞ Prijscouranten, Teekeningen of Photo's gratis op aanvrage.

HEINEKEN'S STOOM-JALOEZIEËN- EN ROLLUIKEN-FABRIEK
Wagenstraat 39a 's GRAVENHAGE.
ZONNESCHERMEN MARQUISES WINKELGORDIJNEN

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.